

Nezaměstnanost, trh práce
a nerovnost

Obsah přednášky

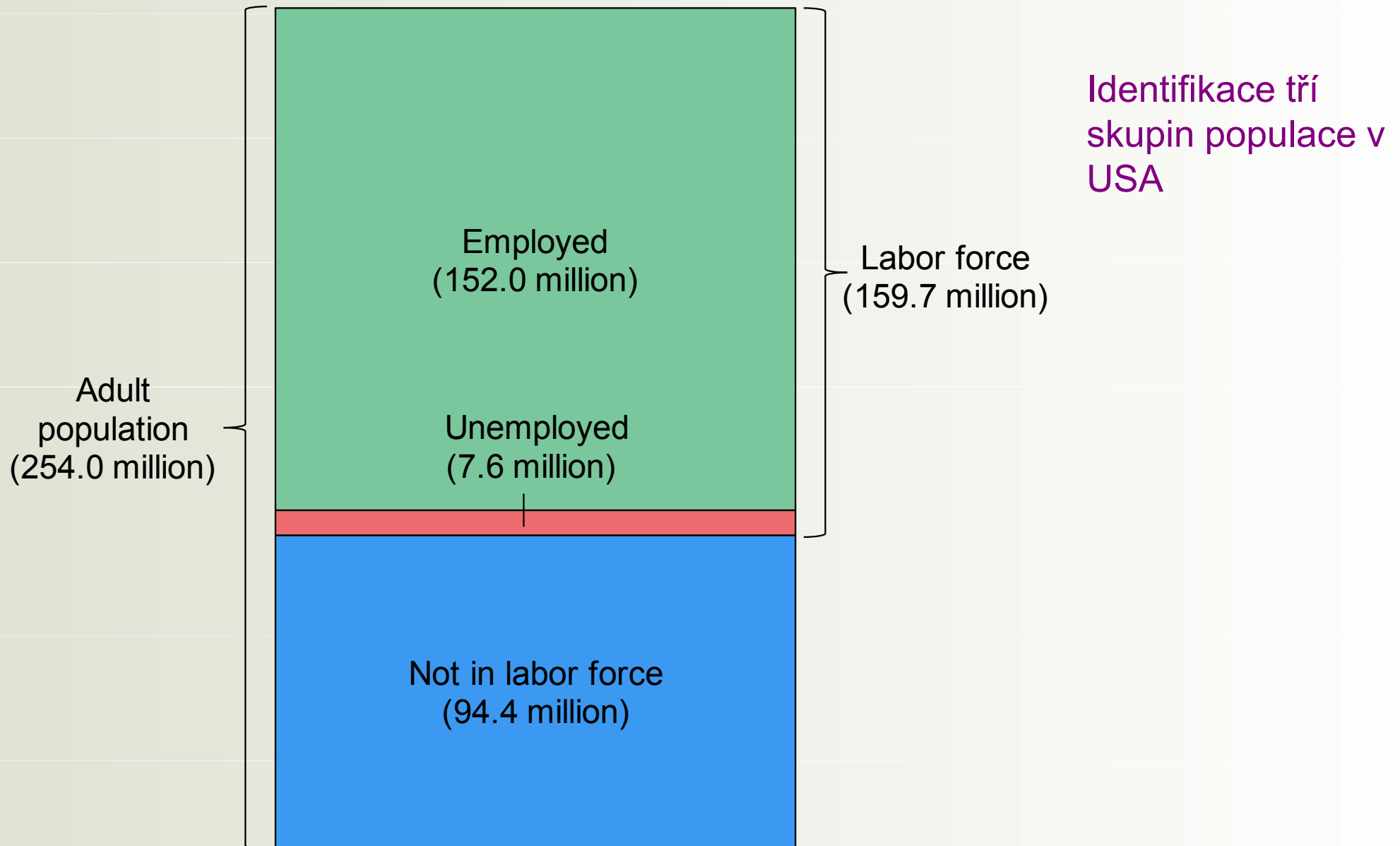
- Populace
- Míra nezaměstnanosti
 - Měření nezaměstnanosti a různé koncepty
 - Příčiny nezaměstnanosti
- Nerovnost v důchodech
 - měření
 - filozofické koncepty
 - hospodářská politika

Nezaměstnanost a fungování trhu práce

Měření nezaměstnanosti

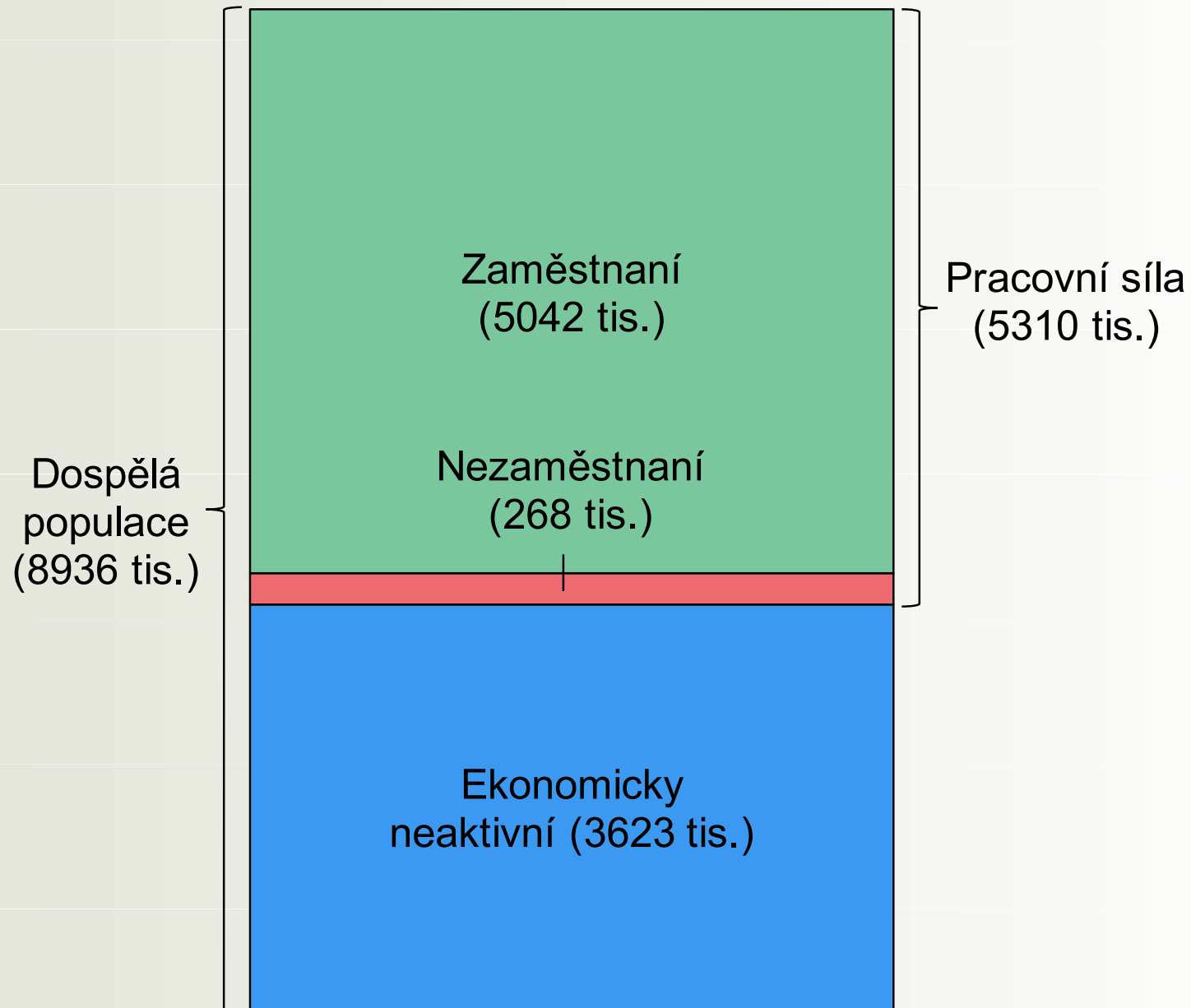
- Jak se měří nezaměstnanost?
- Dospělá populace
 - Zaměstnaní
 - Nezaměstnaní
 - Ekonomicky neaktivní
- Zaměstnaní
 - Lidé, kteří pracují
- Nezaměstnaní
 - Lidé, kteří jsou bez práce
 - chtějí pracovat
 - a aktivně hledají práci

Rozdělení populace v USA v roce 2016

Rozdělení populace v ČR 2015

(dospělá populace – starší 15 let)

Identifikace pracovní síly

- Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (pracovní síla)
 - Zaměstnaní
 - Nezaměstnaní
- Mimo pracovní sílu – ti, kteří nejsou ani v jedné ze skupin ... ekonomicky neaktivní
- Ekonomicky aktivní obyvatelstvo = počet zaměstnaných + počet nezaměstnaných

Důvody ekonomické neaktivity dospělé populace v ČR v roce 2012 v tis.

Důvody ekonomické neaktivity v ČR 2012	
- starobní a invalidní důchodci	2353,7
- navštěvují základní školu	61,9
- připravují se v učilišti	106,7
- studují na střední škole	341,4
- studují na vysoké škole	295,3
- pečují o rodinu, jsou v domácnosti (vč. rodičovské)	340,3
- zdravotní důvody	86,3
- nejsou schopni nástupu do 14ti dnů	21,8
- jiné důvody	100,4

Měření nezaměstnanosti

- Míra nezaměstnanosti

- Procento pracovní síly, která je bez práce

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{počet nezaměstnaných}}{\text{ekonomicky aktivní obyvatelstvo}} \times 100$$

- Míra ekonomické aktivity obyvatelstva

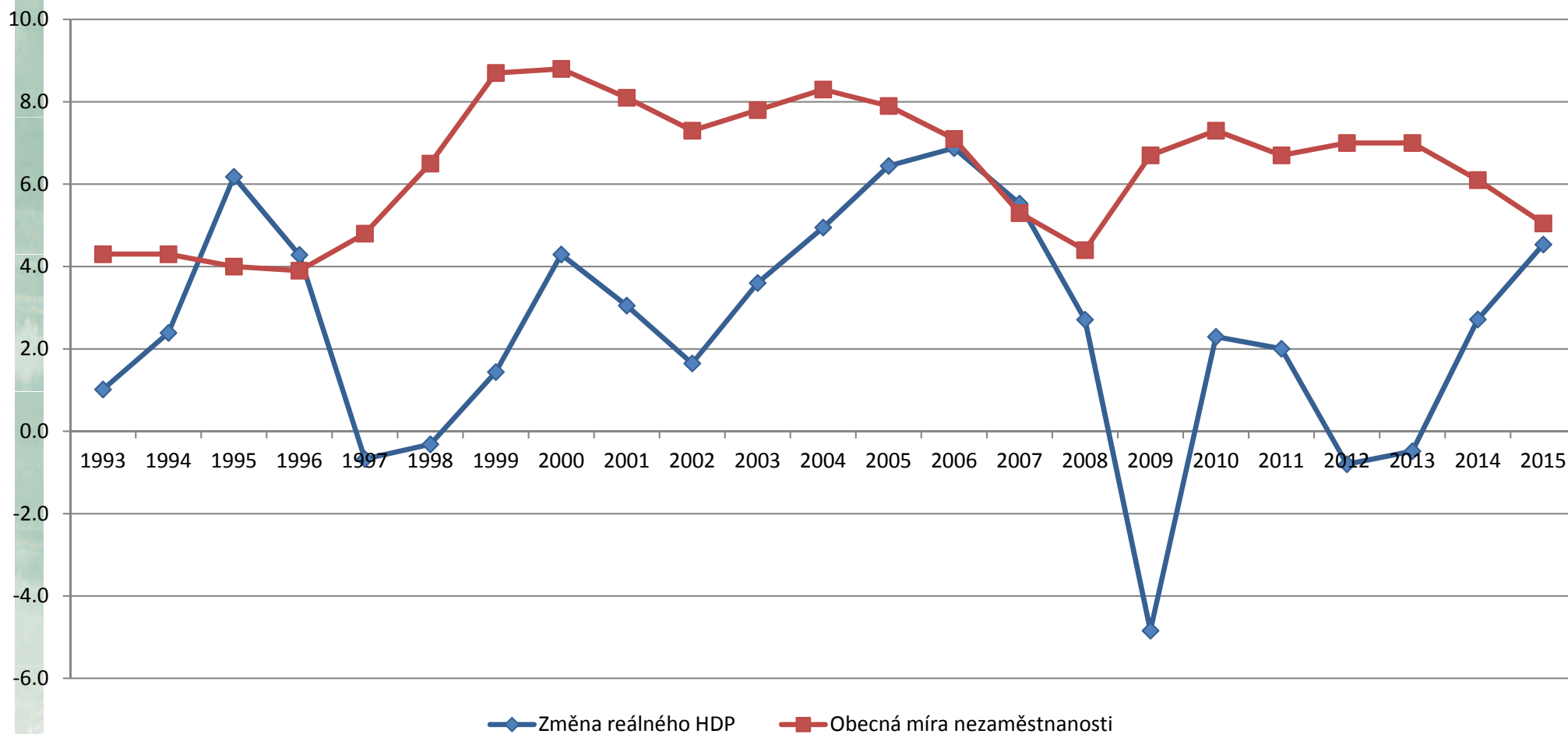
- Procento dospělé populace, která je ekonomicky aktivní

$$\text{Míra ekonomické aktivity obyvatelstva} = \frac{\text{ekonomicky aktivní obyvatelstvo}}{\text{dospělá populace}} \times 100$$

- používá se i míra pracovní participace (zpravidla v souvislosti s nějakou věkovou skupinou např. 15-64)

- závisí na definici v ČR cca 70%

Míra nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v %

Zdroj: Český statistický úřad

Nezaměstnanost a participace různých skupin v USA v roce 2016

Demografická skupina	Míra nezaměstnanosti v %	Míra pracovní participace v %
Dospělí (nad 20 let a starší)		
Bílí, muži	4.0	71.9
Bílé ženy	3.8	57.6
Černoši, muži	8.2	67.5
Černoši, ženy	7.3	61.7
Mládež (mezi 16–19)		
Bílí, muži	14.9	38.1
Bílé ženy	13.2	36.7
Černoši, muži	30.9	28.1
Černoši, ženy	22.8	30.0

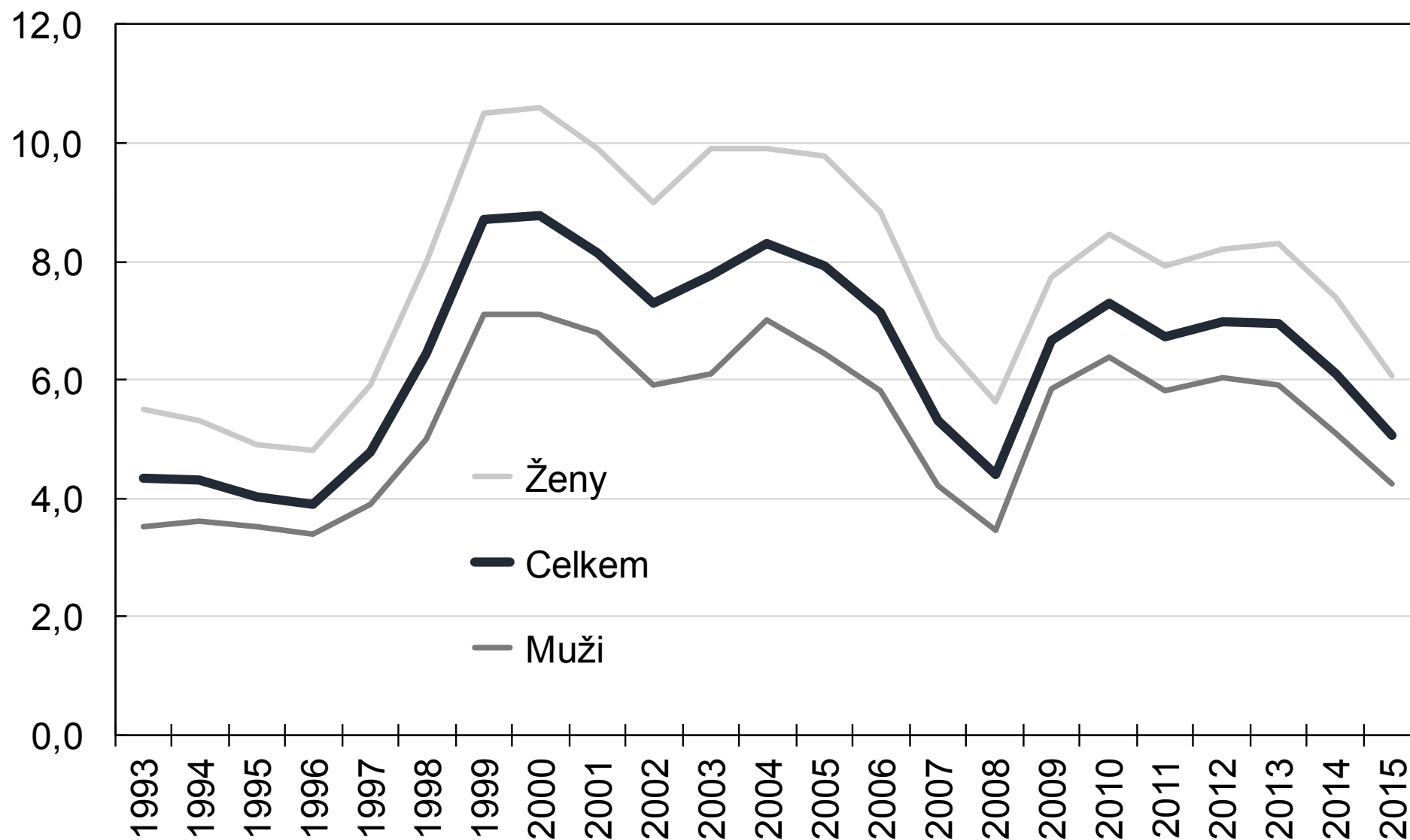
Zdroj: Bureau of labor statistics

Nezaměstnanost v ČR v roce 2015 v jednotlivých skupinách dle dosaženého vzdělání v %

Nezaměstnanost v % dle dosaženého vzdělání v roce 2015	
Základní vzdělání a bez vzdělání	22,2
Střední bez maturity	4,9
Střední s maturitou	3,0
Vysokoškolské	2,0

Zdroj: ČSÚ

Nezaměstnanost ČR 1993-2015

Nezaměstnanost v ČR v roce 2015

v jednotlivých skupinách dle věku (v %)

15 až 19 let	31,8
20 až 24 let	10,7
25 až 29 let	6,7
30 až 34 let	5,9
35 až 39 let	4,6
40 až 44 let	3,6
45 až 49 let	3,5
50 až 54 let	4,2
55 až 59 let	5,1
60 až 64 let	2,8
65 a více let	1,1
celkem 15 a více let	5,0

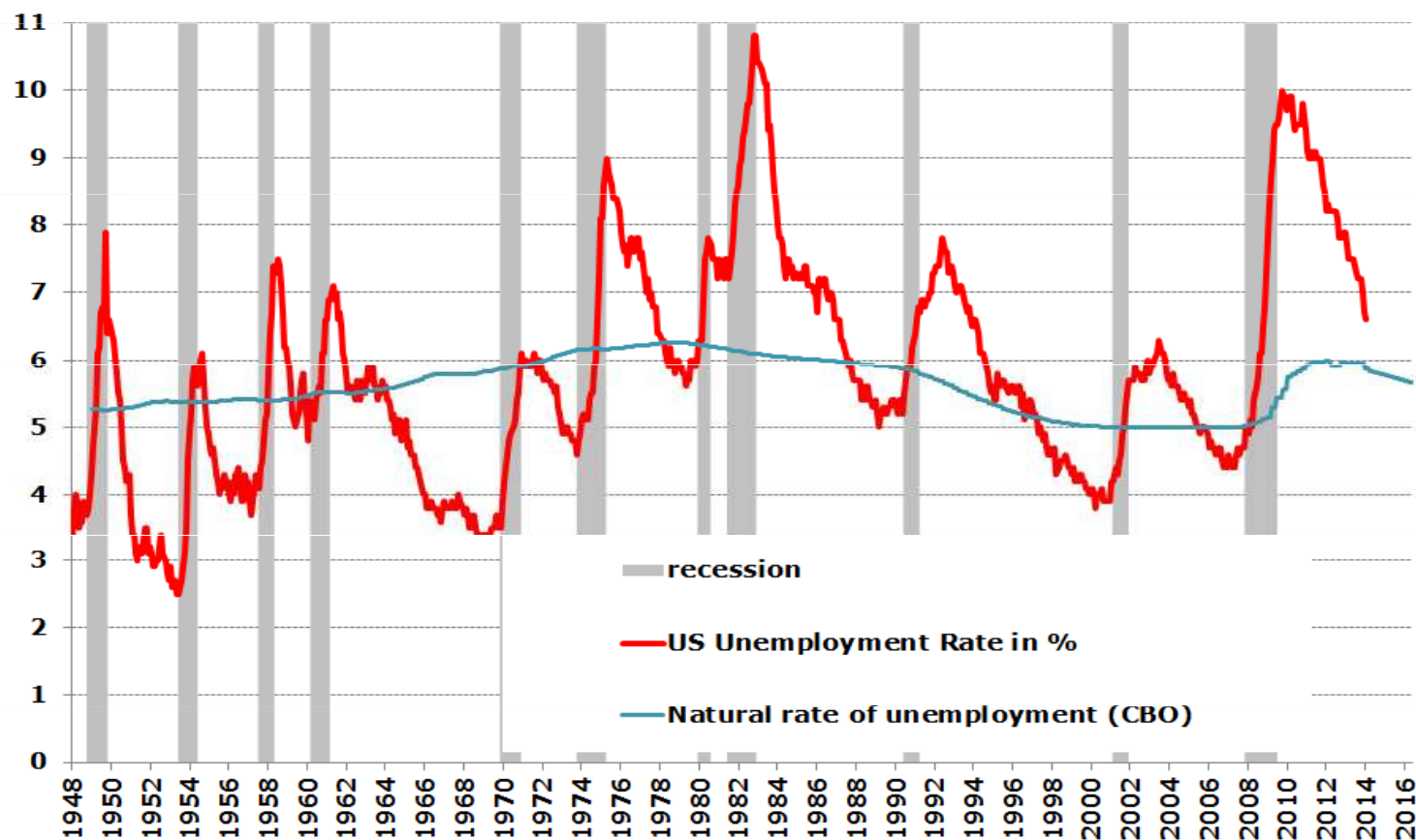
Míra nezaměstnanosti v ČR dle krajů v % v roce 2015

Praha, hl. m. Praha	2,8
Střední Čechy, Středočeský kraj	3,5
Jihozápad	3,9
Jihočeský kraj	4
Plzeňský kraj	3,8
Severozápad	7,3
Karlovarský kraj	6,7
Ústecký kraj	7,6
Severovýchod	5,2
Liberecký kraj	5,5
Královehradecký kraj	5,6
Pardubický kraj	4,6
Jihovýchod	4,9
kraj vysočina	4,7
Jihomoravský kraj	5
Střední Morava	5,3
Olomoucký kraj	5,9
Zlínský kraj	4,7
Moravskoslezsko, Moravskoslezský kraj	8,1
Celá ČR	5

Definice nezaměstnanosti

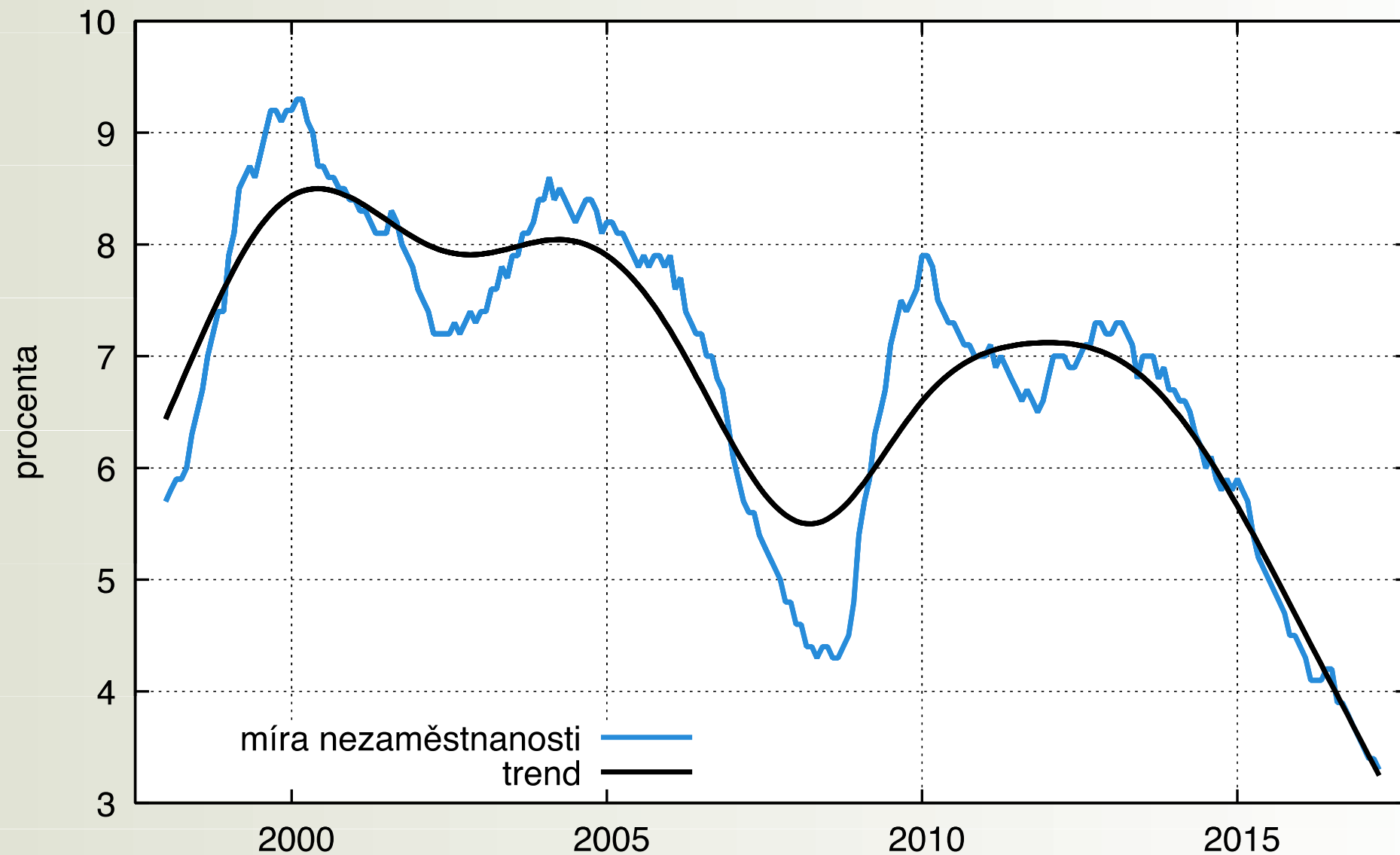
- Přirozená míra nezaměstnanosti
 - Odpovídají ekonomice fungující na plném výkonu
 - tj. na tzv. potenciálním produktu – dlouhodobě udržitelný maximální výkon ekonomiky
 - průměrná míra okolo které nezaměstnanost osciluje
 - obdobný koncept NAIRU
- Cyklická nezaměstnanost
 - Odchytky nezaměstnanosti od přirozené míry

Nezaměstnanost v USA od roku 1960

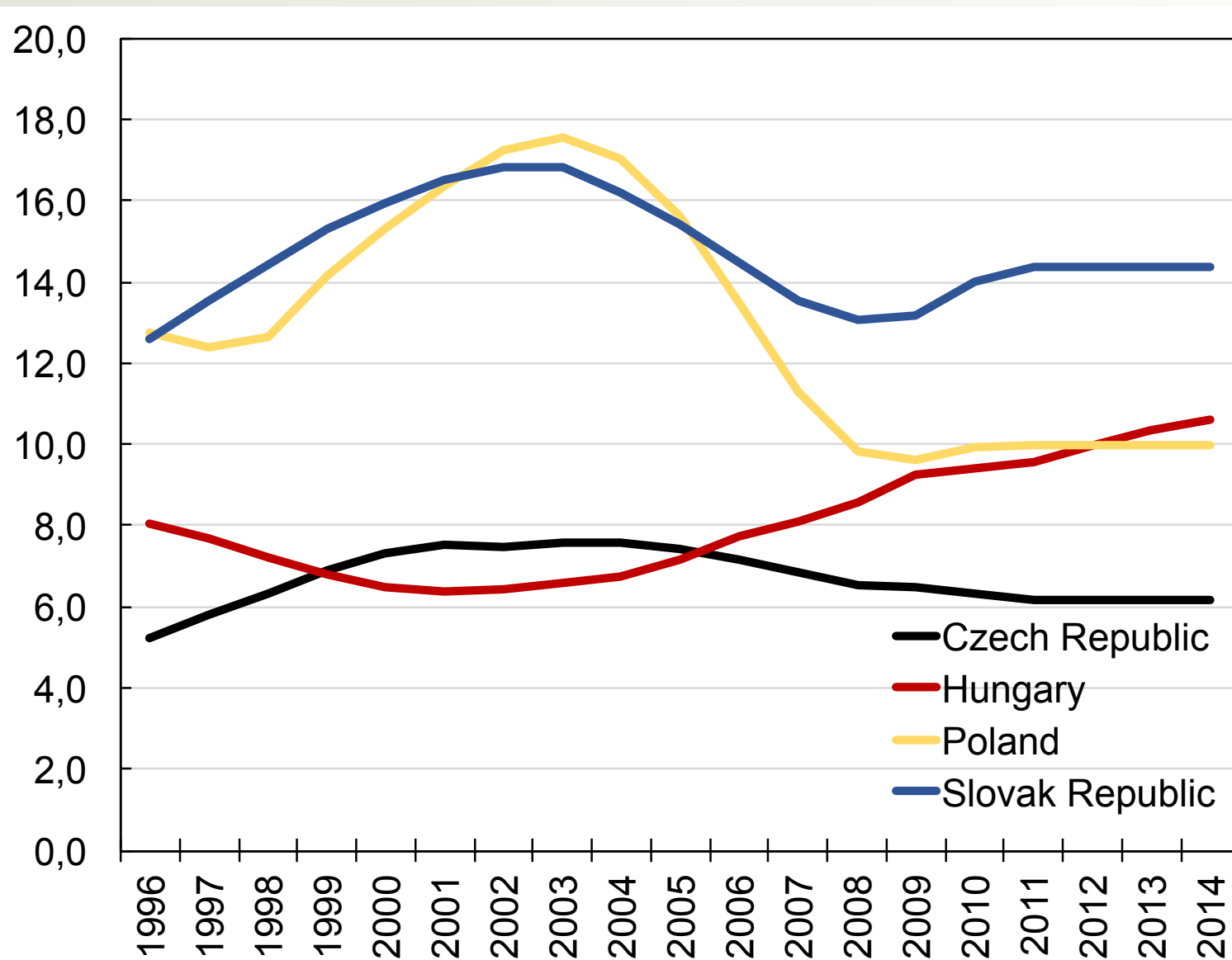

Graf ukazuje roční data nezaměstnanosti v USA jako procento pracovní síly. Přirozená míra nezaměstnanosti je „normální“ míra nezaměstnanosti, kolem které míra nezaměstnanosti osciluje.

Přirozená míra nezaměstnanosti v ČR

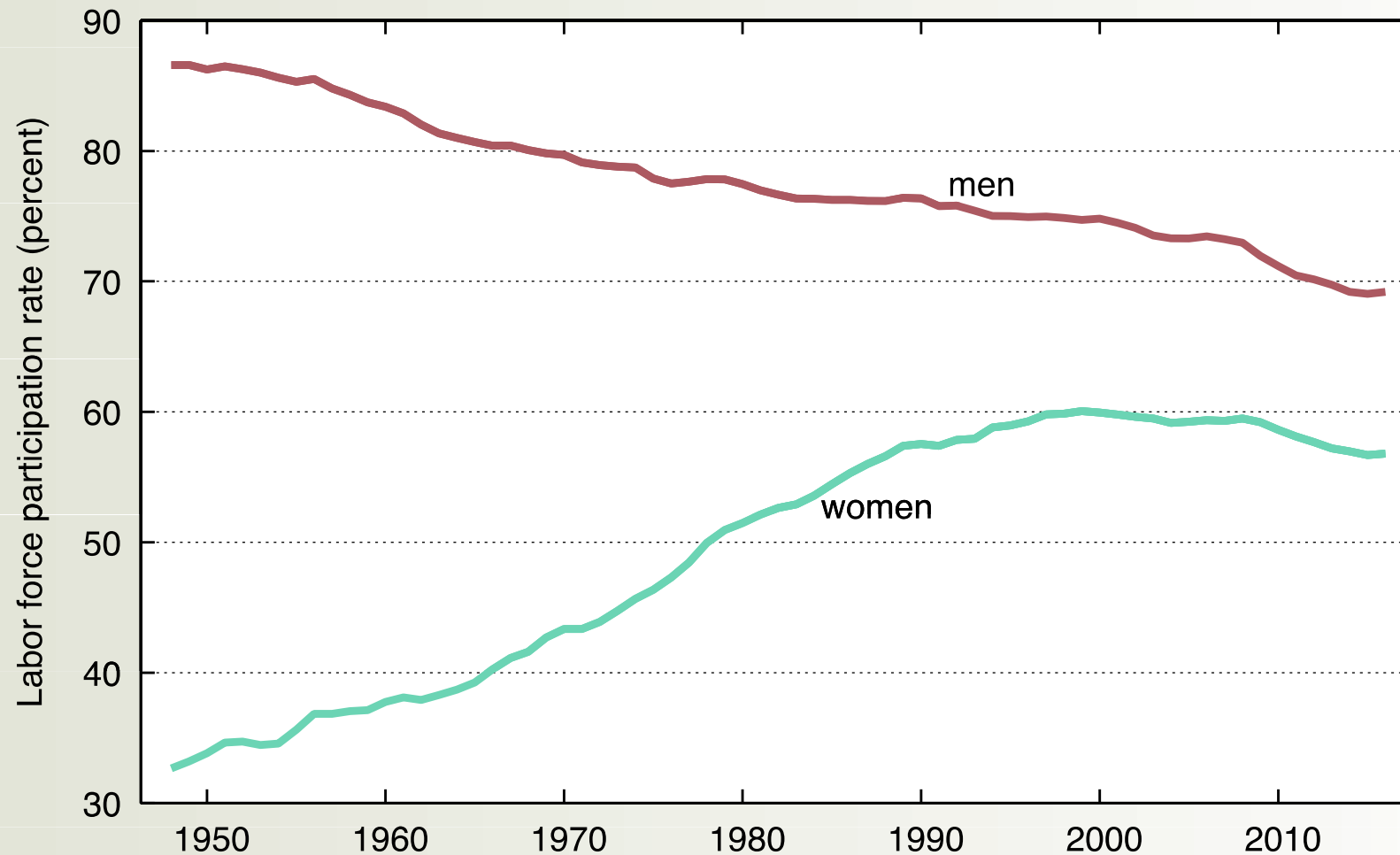
Vývoj NAIRU (podobný koncept jako přirozená míra)

Zdroj: OECD

- Změna role žen v US společnosti
 - dramatická změna za posledních 100 let
 - Změna kulturních a politických postojů ve společnosti
 - Kontrola porodnosti
 - pokles počtu dětí na jednu rodinu
 - Nové technologie
 - snížení zátěže na rutinní domácí práce

Participace na pracovní síle v USA od r. 1948

Graf zachycuje procento mužské a ženské populace, které je součástí pracovní síly.

Charakteristika nezaměstnanosti

- Měří míra nezaměstnanosti to, co chceme?
- Oficiální míra nezaměstnanosti
 - Užitečné
 - ale nutně nedokonalé měření
- Pohyby do a z pracovní síly jsou časté
- Ne všichni, kteří hledají práci ji i najdou

Charakteristika nezaměstnanosti

- Někteří z těch, kteří jsou vykazováni jako nezaměstnaní reálně nehledají práci
 - Pouze zneužívání podpory v nezaměstnanosti
 - Pracují „na černo“
- Někteří z těch, kteří jsou mimo pracovní sílu by chtěli pracovat – jsou to tzv.
 - odrazení (discouraged) pracovníci
 - chtěli by pracovat ale rezignovali po neúspěšném hledání

Jak dlouho bývají lidé bez práce?

- v US:
- většina období nezaměstnanosti je krátká
 - tj. většina lidí najde práci rychle
- větší část nezaměstnanosti, která v ekonomice přetrvává je dlouhodobého charakteru
 - problém relativně omezený počet nezaměstnaných, kteří nemohou najít dlouho práci

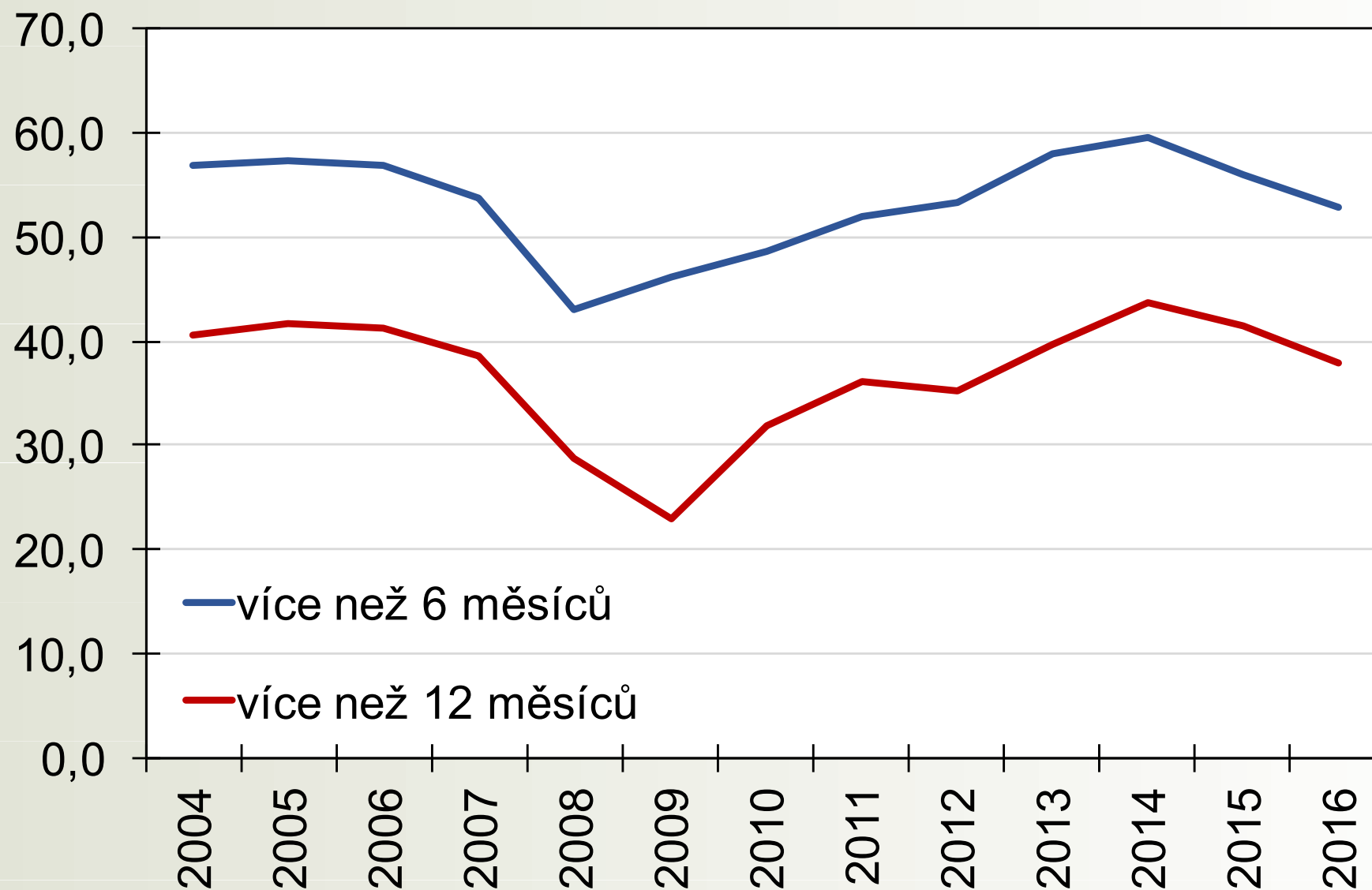
U v ČR dle délky trvání v tis. v roce 2016

V ČR větší problém s dlouhodobou U

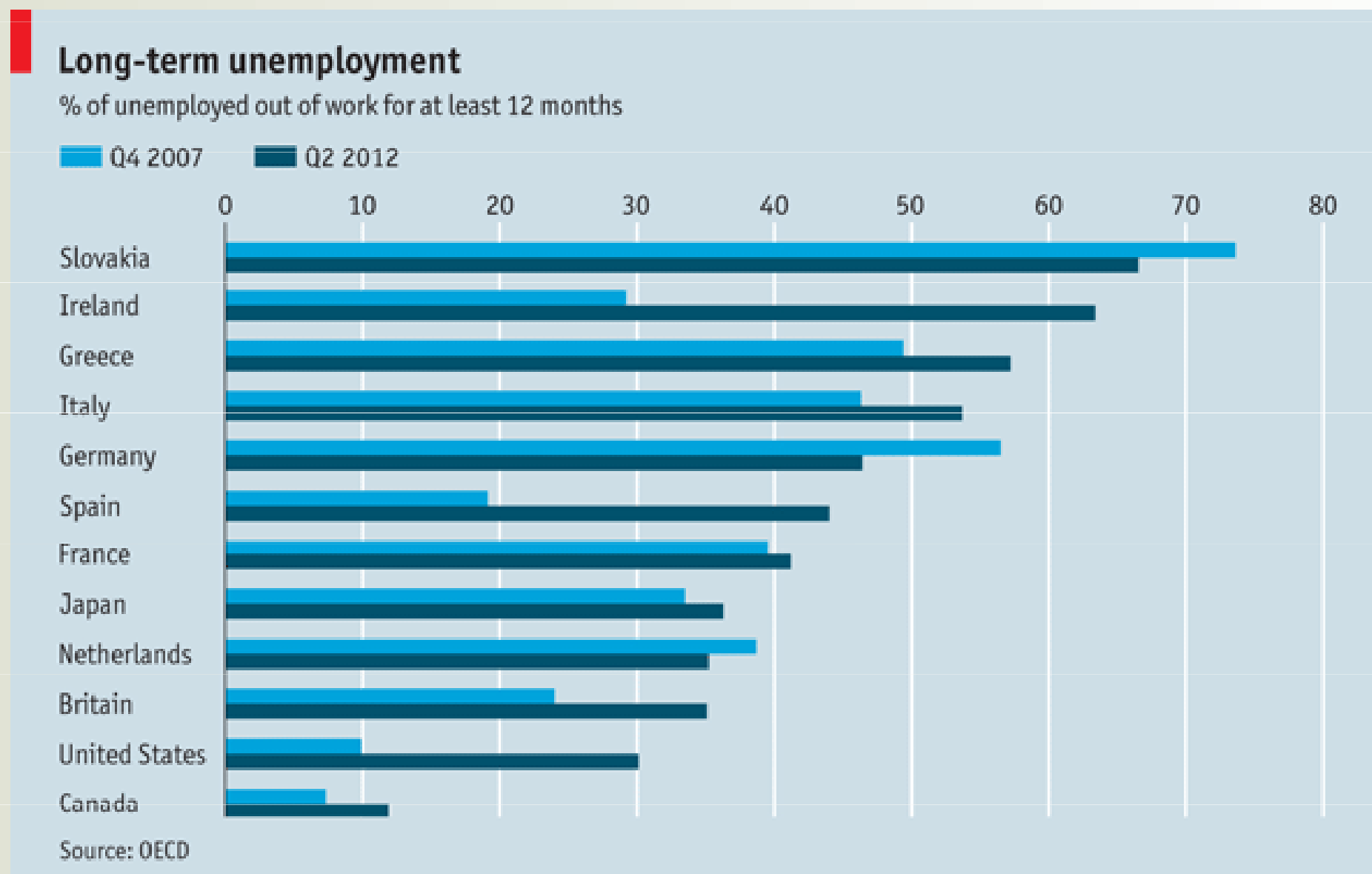
Celkem nezaměstnaných	381,4
Doba hledání zaměstnání	
do 3 měsíců	117,9
3–6 měsíců	61,7
6–12 měsíců	57,6
12–24 měsíců	45,3
více než 24 měsíců	98,9
více než 6 měsíců	201,8
více než 12 měsíců	144,2

Zdroj: ČSÚ

Dlouhodobá nezaměstnanost jako % celkové

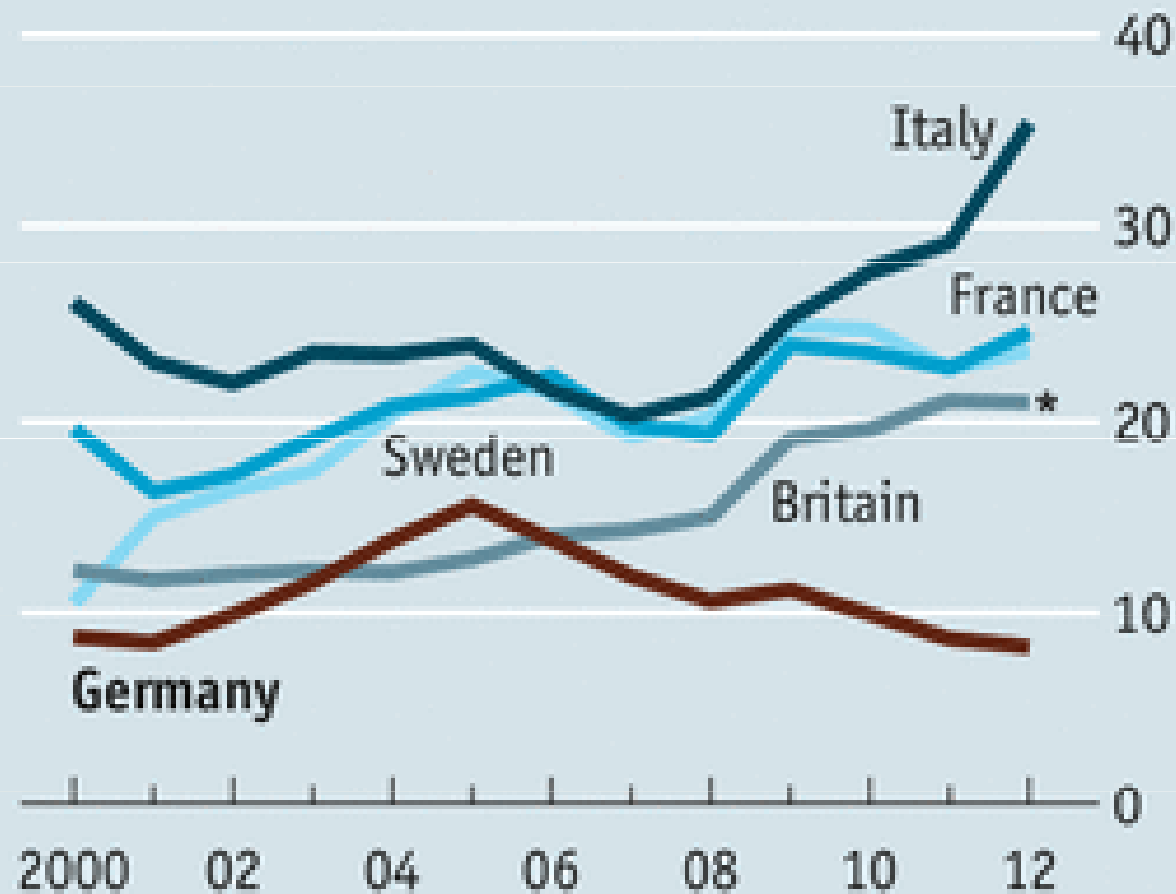

Dlouhodobá nezaměstnanost před krizí a po ní

Modell Deutschland

Youth unemployment rate, aged 15-24, %

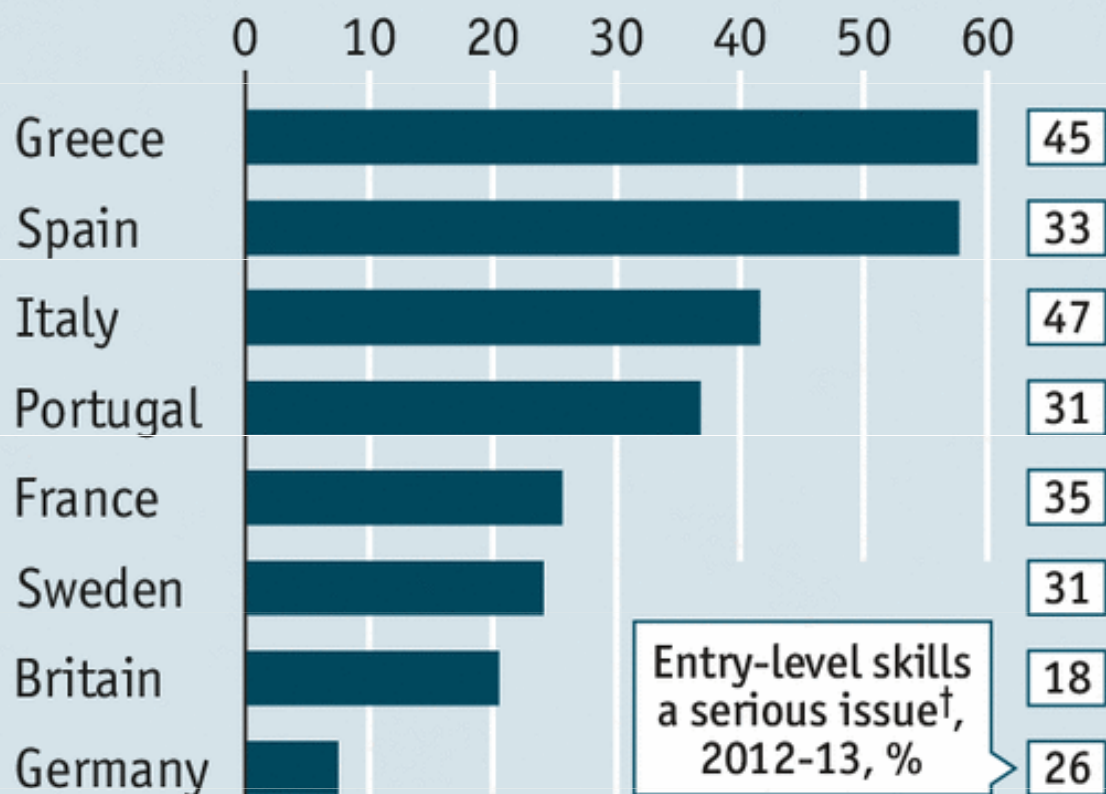

Source: Eurostat

*Year to November

Off to a poor start

Youth* unemployment rate, Nov 2013 or latest, %

Sources: Eurostat;
McKinsey

*Aged 15-24
†Employers saying

Vláda a U

- U extrémně citlivé politické téma
- vlády se snaží vykazovat co nejnižší U
- + vlády snaha snížit
 - krátkodobou U – například v současné krizi
 - ale i dlouhodobou přirozenou míru U
 - snaha redukovat přirozenou míru – praxe často kontraproduktivní
- hlavní nástroj – pojištění v nezaměstnanosti

Vláda a U

- Vláda aktivní a pasivní politika zaměstnanosti
 - úřady práce
- Pasivní
 - podpora v U
 - roste v době hospodářské recese
- Aktivní
 - školení, rekvalifikace, investiční pobídky
- Obojí v řádu několika miliard Kč

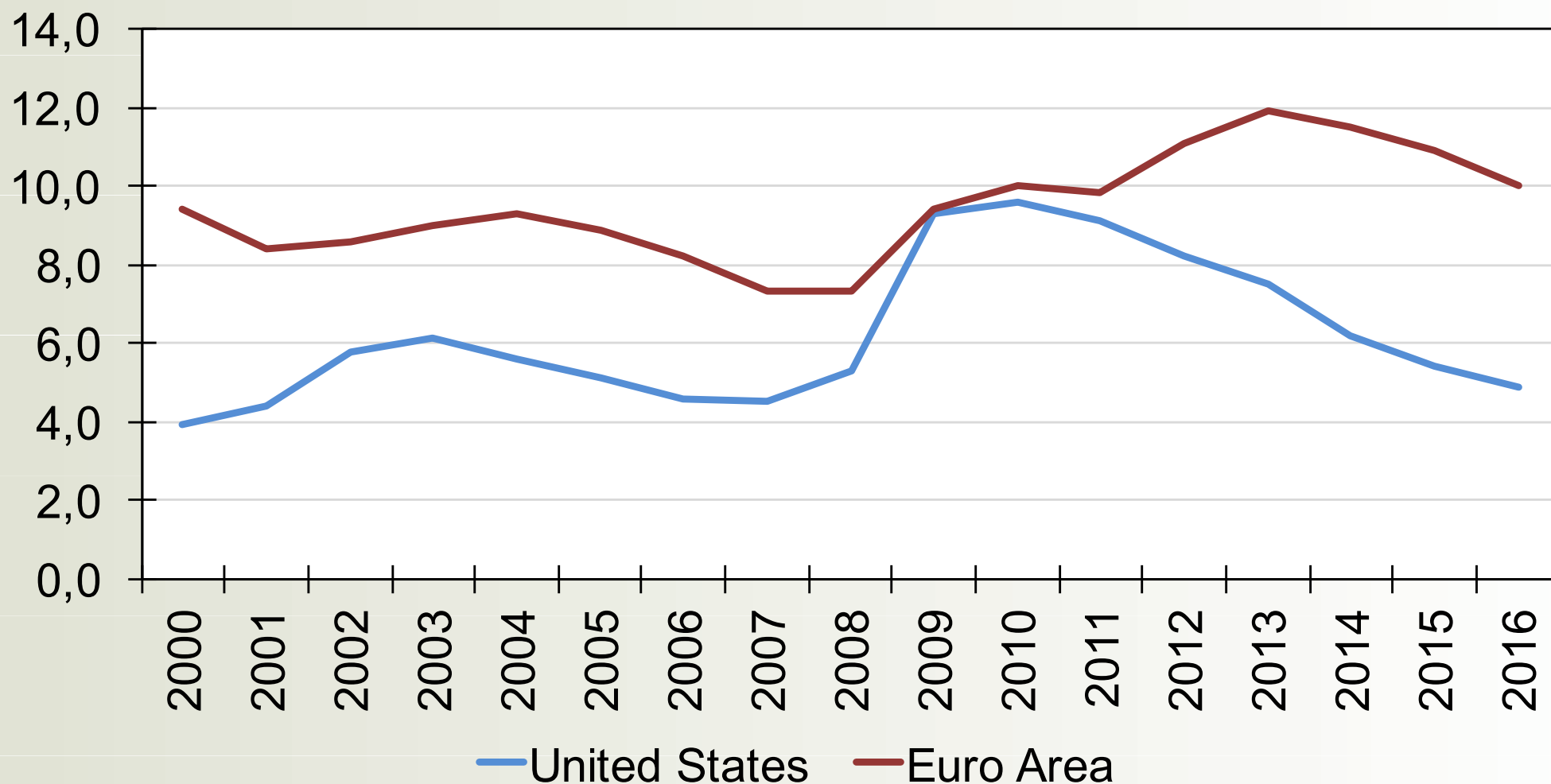
Poměry aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti v ČR

Příčiny U

- v tržní ekonomice je vždy nenulová nezaměstnanost
 - nezaměstnanost kolísá kolem přirozené míry
- Co ovlivňuje přirozenou míru U? Proč je různá v různých zemích?
- Příčiny:
 - hledání práce – tzv. frikční nezaměstnanost
 - strukturální nezaměstnanost – tj. nerovnováha na trhu práce

Nezaměstnanost v USA a EU mezi lety 2000 a 2016 (v %)

hledání práce – tzv. frikční U

- vždy existuje
- důsledek skutečnosti, že hledání práce trvá určitou dobu
- jedna z forem i odvětvové přesuny ...

Odvětovové přesuny

- jedna z příčin frikční nezaměstnanosti
- (jinde než Mankiw se často označuje jako “strukturální U“)
- - je vyvolaná rozdíly v charakteru nabízených a poptávaných pracovních míst (např. změnou preferencí spotřebitelů)
 - například se propouští horníci, ale poptávají se programátoři
 - nebo v Praze jsou pracovní místa a nízká U X v Ostravě je vysoká U
- není krátkodobá
- vláda ji nemůže relativně rychle snížit
- sníží ji rekvalifikační kurzy

Nerovnováha na trhu práce

nerovnováha na trhu práce

2. příčina vzniku nezaměstnanosti

různé specifické příčiny

min. mzdy,

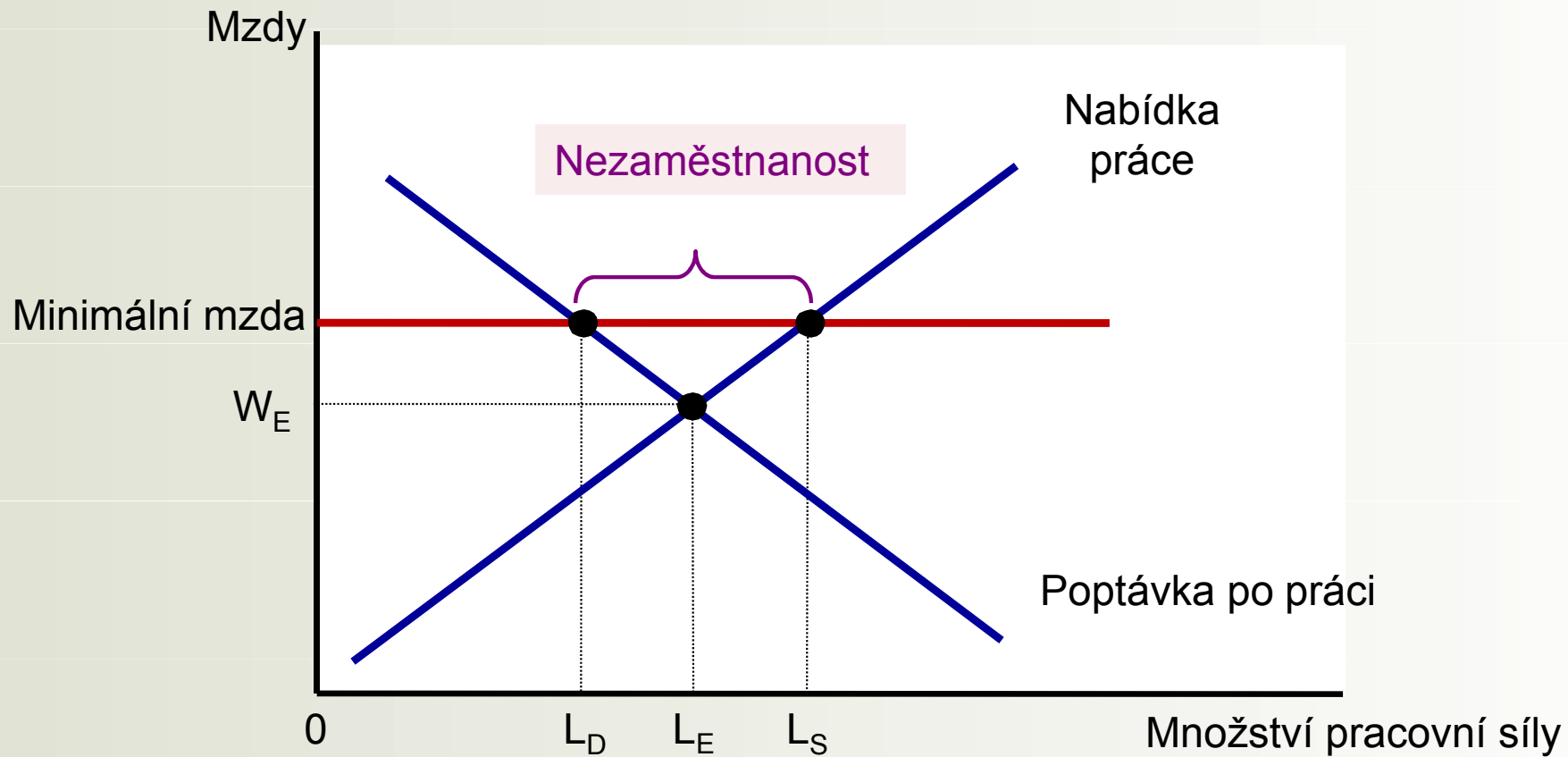
odbory

efektivnostní mzdy

Příčiny U – minimální mzda

- Zákonem daná minimální mzda
 - může vyvolávat nezaměstnanost
 - nutí subjekty, aby byla úroveň mezd vyšší než rovnovážná
 - vyšší nabízené množství práce
 - nižší poptávané množství práce
 - přebytek pracovní síly na trhu \Rightarrow U
- + podobně i další vládní opatření – například odstupné ... zdražuje pracovní sílu

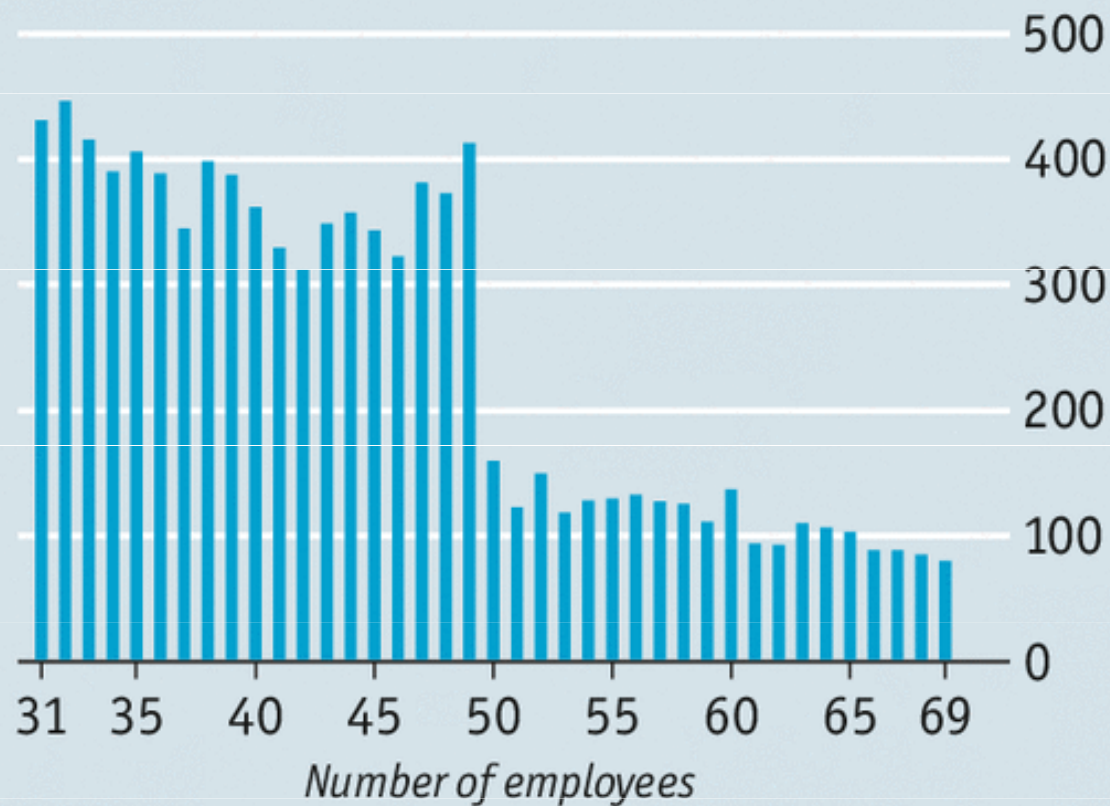
U způsobená vyšší než rovnovážnou úrovní mezd

- Obama záměr (2014) zvýšení minimální mzdy ze 7,25 na 10,10 \$ za hodinu
- Nezávislá komise odhady dopadů
 - těžit má 16,5 milionu Američanů
 - 900 000 se má dostat z chudoby
 - 500 000 má přijít o práci
- Německo (2014) – zasáhne 14% LF, nezvýší příjmy chudých, protože nedosáhnou na soc dávky. Až 900 tis ztratí práci + mladí (18-21) ztráta možnosti dostat práci

A step down at 50

French firms by headcount

Source: John van Reenen *et al.* 'Firm size distortions and the productivity distribution: Evidence from France', 2013

Příčina U - odbory a kolektivní vyjednávání

- Odbory
 - vyjednávají se zaměstnavateli o:
 - mzdách, odměnách, pracovních podmínkách
 - kolektivní vyjednávání
 - Proces, během kterého se odbory dohadují s vedením firem o podmínkách zaměstnání
 - stávky + jiné formy nátlaku

Odbory a kolektivní vyjednávání

- Odbory zvyšují mzdy nad rovnovážnou úroveň
 - dobré pro členy – tj. zaměstnance s členstvím v odborech
 - špatné pro nezaměstnané (mimo odbory)
 - mohou zůstat nezaměstnaní
 - najdou práci ve firmě bez odborů
 - nesou část nákladů

Odbory a kolektivní vyjednávání

- Jsou odbory dobré pro ekonomiku?
- Kritika
 - odbory jsou typ kartelu
 - Alokace pracovní síly
 - Neefektivní
 - Vysoké mzdy snižují zaměstnanost ve firmách s odbory pod rovnovážnou úroveň
 - Nespravedlivé
 - někteří zaměstnanci profitují na úkor jiných

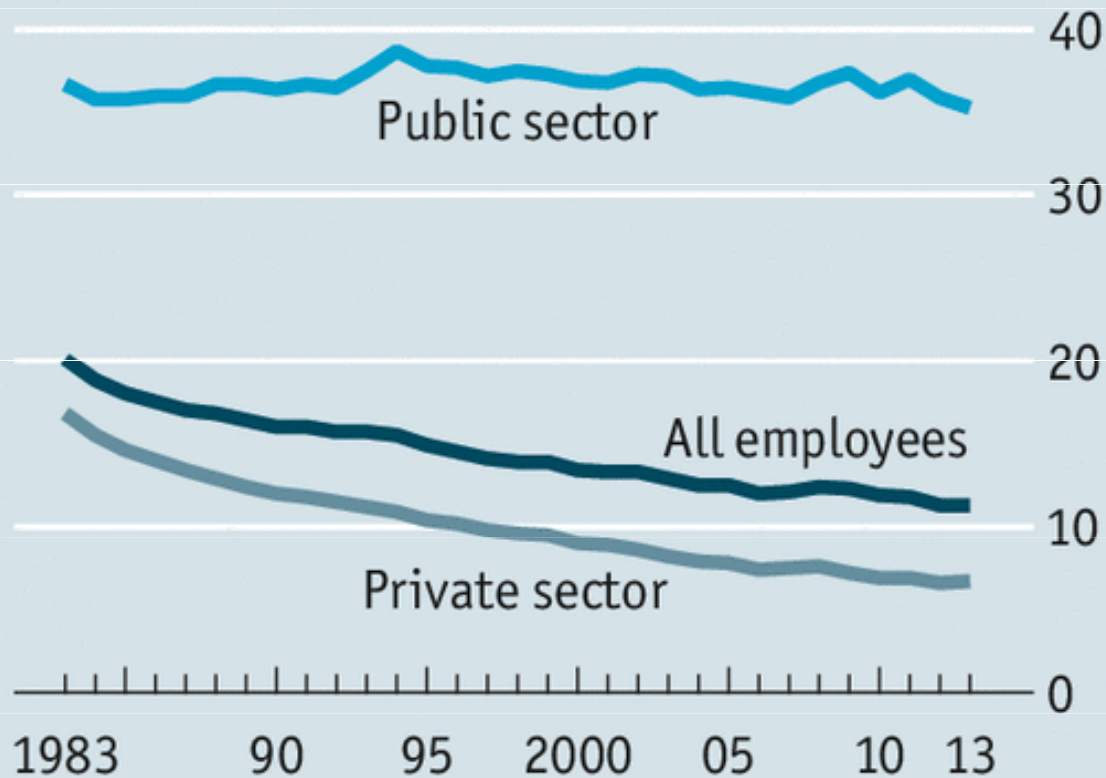
Odbory a kolektivní vyjednávání

- Jsou odbory dobré pro ekonomiku?
- Obhájci
 - Odbory nezbytná protiváha tržní síly firem najímajících pracovníky
 - Pokud by odbory nebyly, tak by firmy dávaly nižší mzdy a poskytovaly horší podmínky
 - Odbory umožňují reagovat na obavy zaměstnanců
 - udržovat morálku a produktivitu pracovní síly
- Prakticky – členství v odborech výrazně klesá

Everybody out

Union membership

United States, as % of total employment in sector

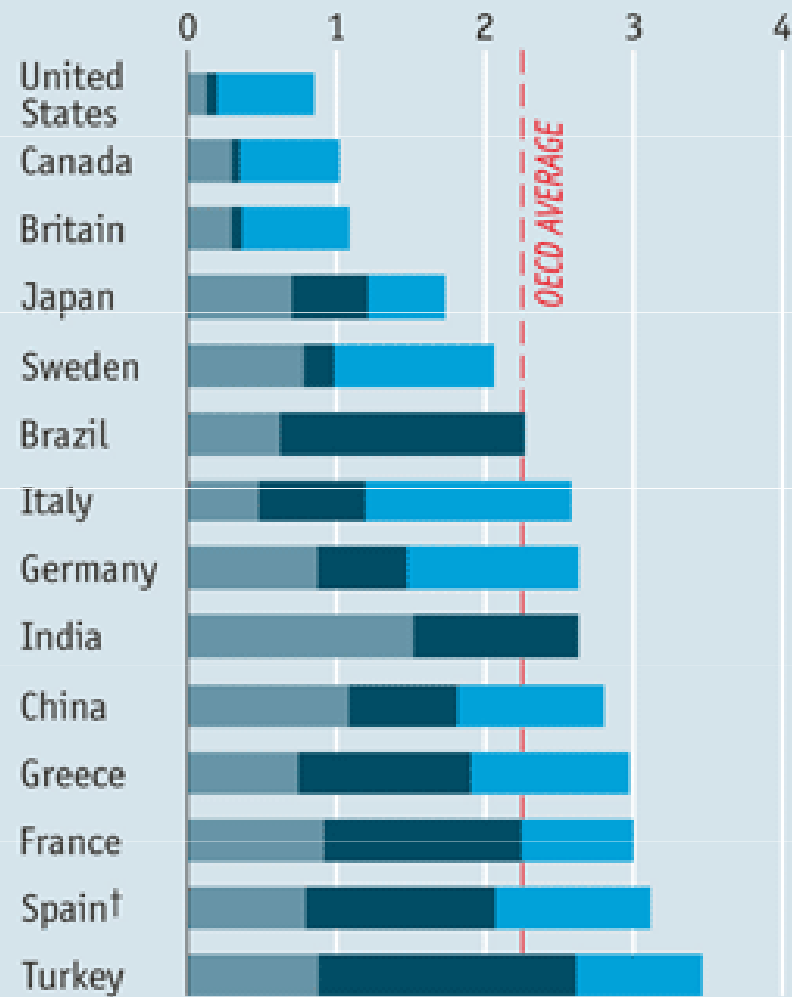

Source: Bureau of Labour Statistics

Firing range

Employment protection index*
Selected countries, 2008

- Permanent workers
- Specific requirements for collective dismissal
- Regulation on temporary employment

Source: OECD

*Scale of 0 to 6, with 6 being most protected †2009

Příčina U – teorie efektivnostních mezd

- efektivnostní mzdy
 - vyšší než rovnovážné mzdy
 - \Rightarrow vyšší produktivita pracovní síly
 - + lépe placení dělníci \Rightarrow lepší výživa \Rightarrow zdravější a produktivnější
 - ve vyspělých zemích nedává smysl
 - + snížení fluktuace pracovníků
 - + mělo by lákat lepší pracovníky
 - + pracovníci snaha udržet si zaměstnání

- Henry Ford
 - pásová výroba ... Model T – levný a velmi populární
- 1914, plat 5 \$/den
 - 2x běžné mzdy v té době ⇒ spousta zájemců o místa
- důsledek
 - ↓ fluktuace
 - ↓ absentérství
 - ↑ produktivity
 - produkce velmi efektivní – levná auta
 - zisk pro firmu

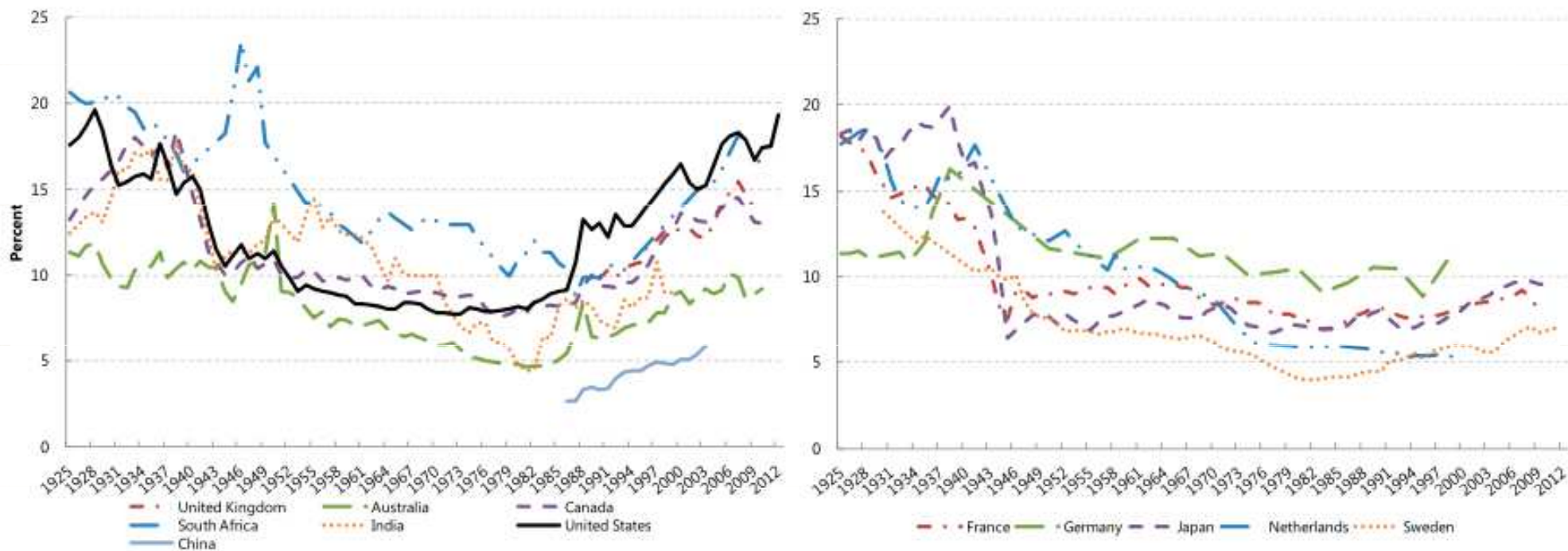
Nerovnost v rozdělování

Nerovnost v rozdělování důchodů

- Ve společnosti nerovnoměrné rozdělení důchodů
- Budeme se zabývat
 - indikátory nerovnoměrného rozdělení
 - filozofickými koncepty nerovnosti
 - hospodářskou politikou spojenou s nerovností

Skupina	Roční příjem domácnosti
Spodní pětina	Méně než \$22,800
Druhá pětina	\$22,801 – \$43,511
Střední pětina	\$43,512 – \$72,001
Čtvrtá pětina	\$72,002 – \$112,262
Nejbohatší pětina	\$112,263 a více
Nejbohatších 5%	\$214,462 a více

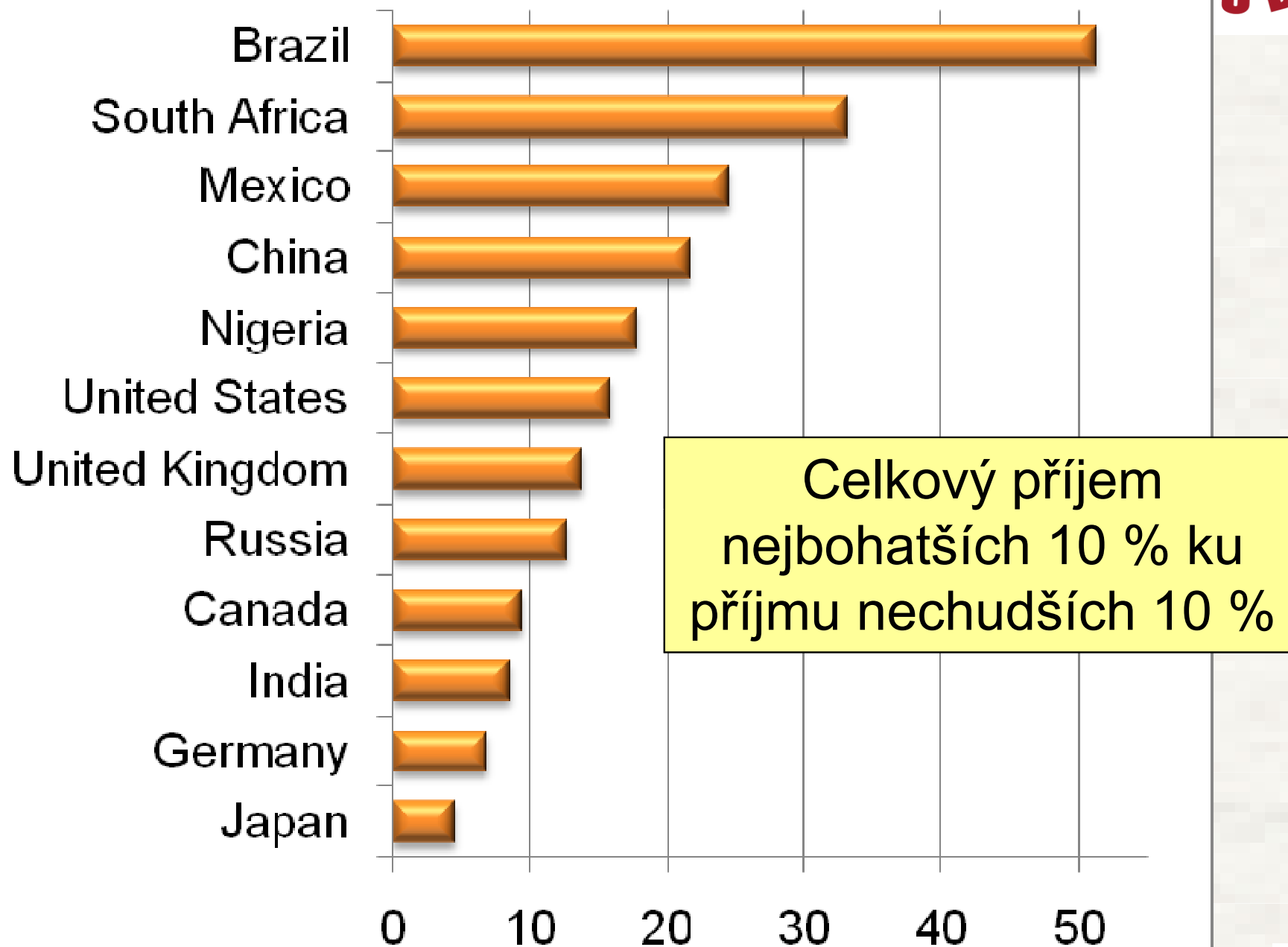
Figure 2. Gross Income Share of Top One-Percent in Selected Advanced and Developing Economies, 1925–2012

Source: The World Top Incomes Database. Available at: <http://g-mond.parisschoolofeconomics.eu/topincomes/>.

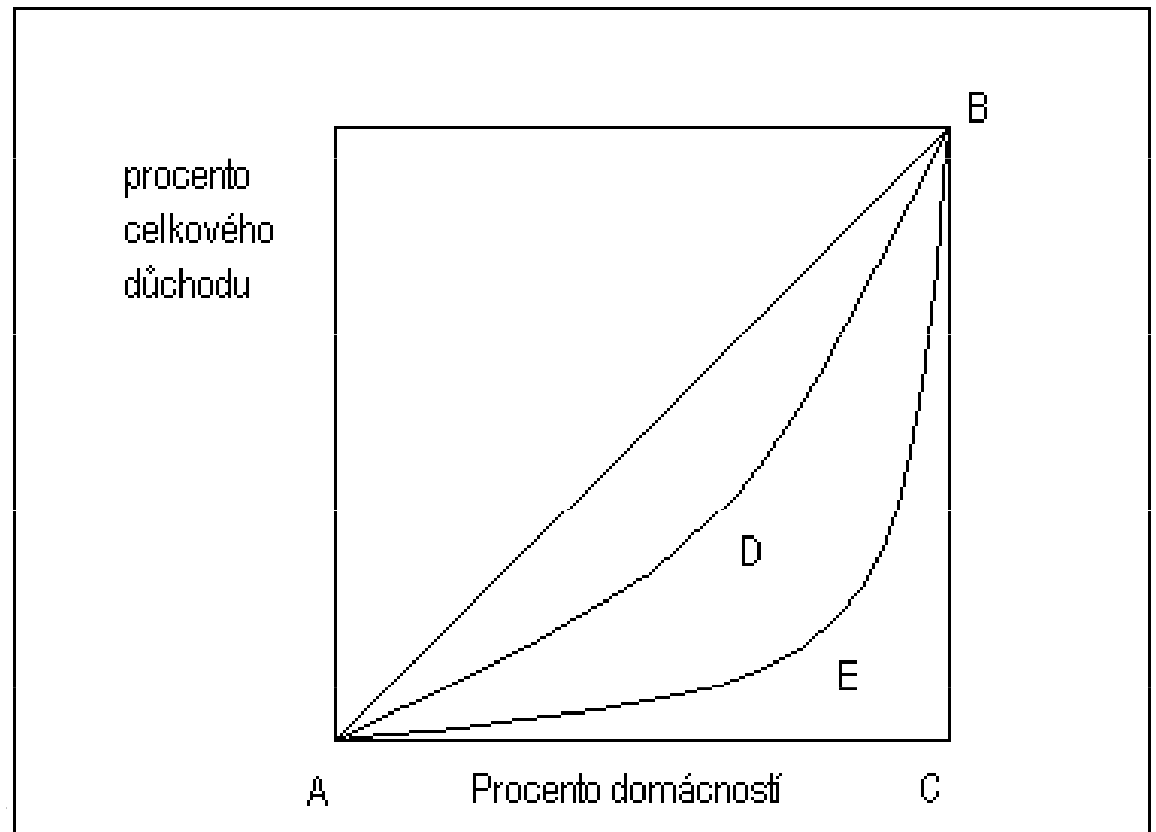
Note: Income refers to pre-tax-and-transfer gross income (see Atkinson, Piketty, and Saez, 2011, for details).

Nerovnost ve světě

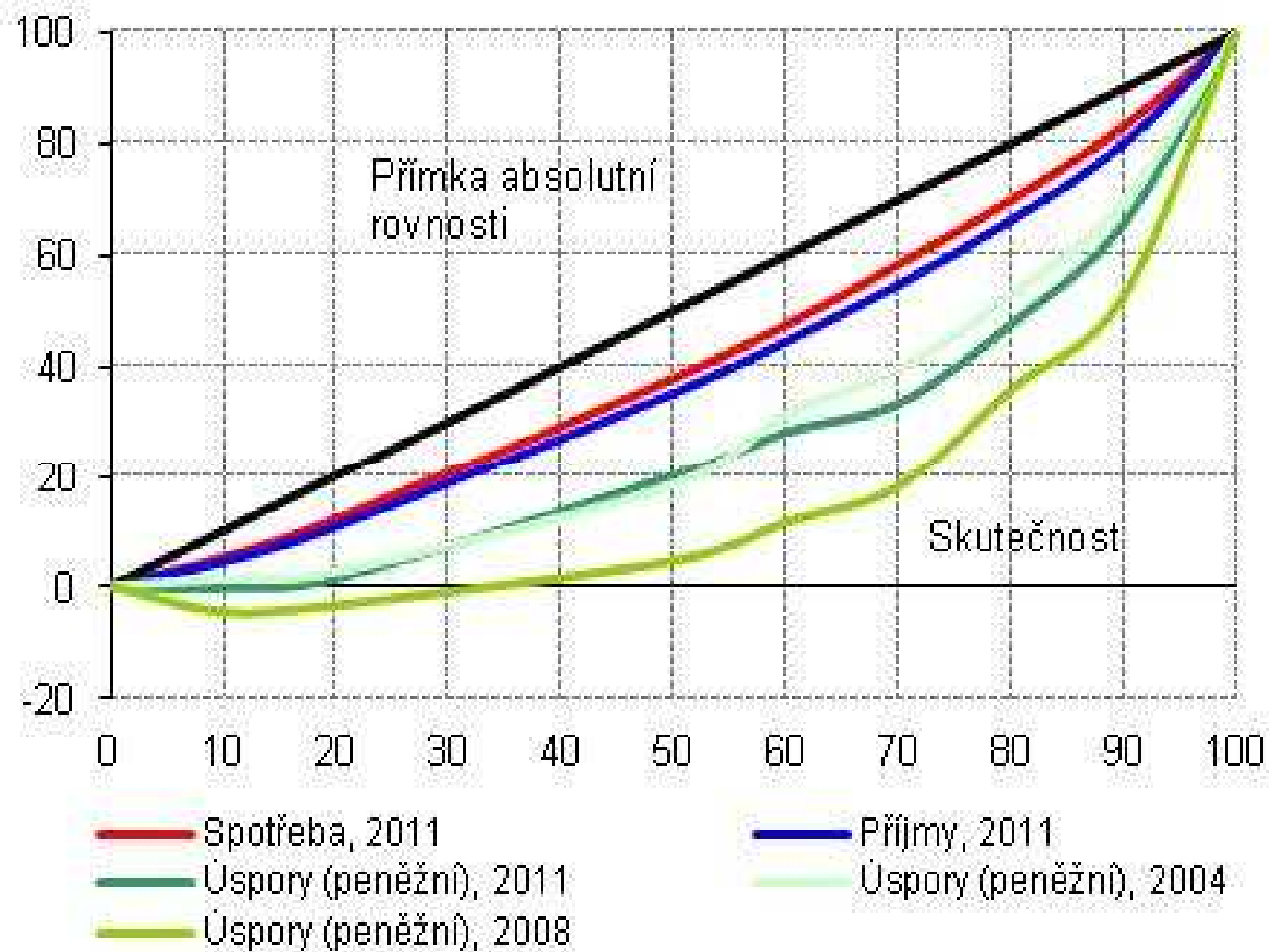

Tradiční měření Lorenzova křivka a Gini

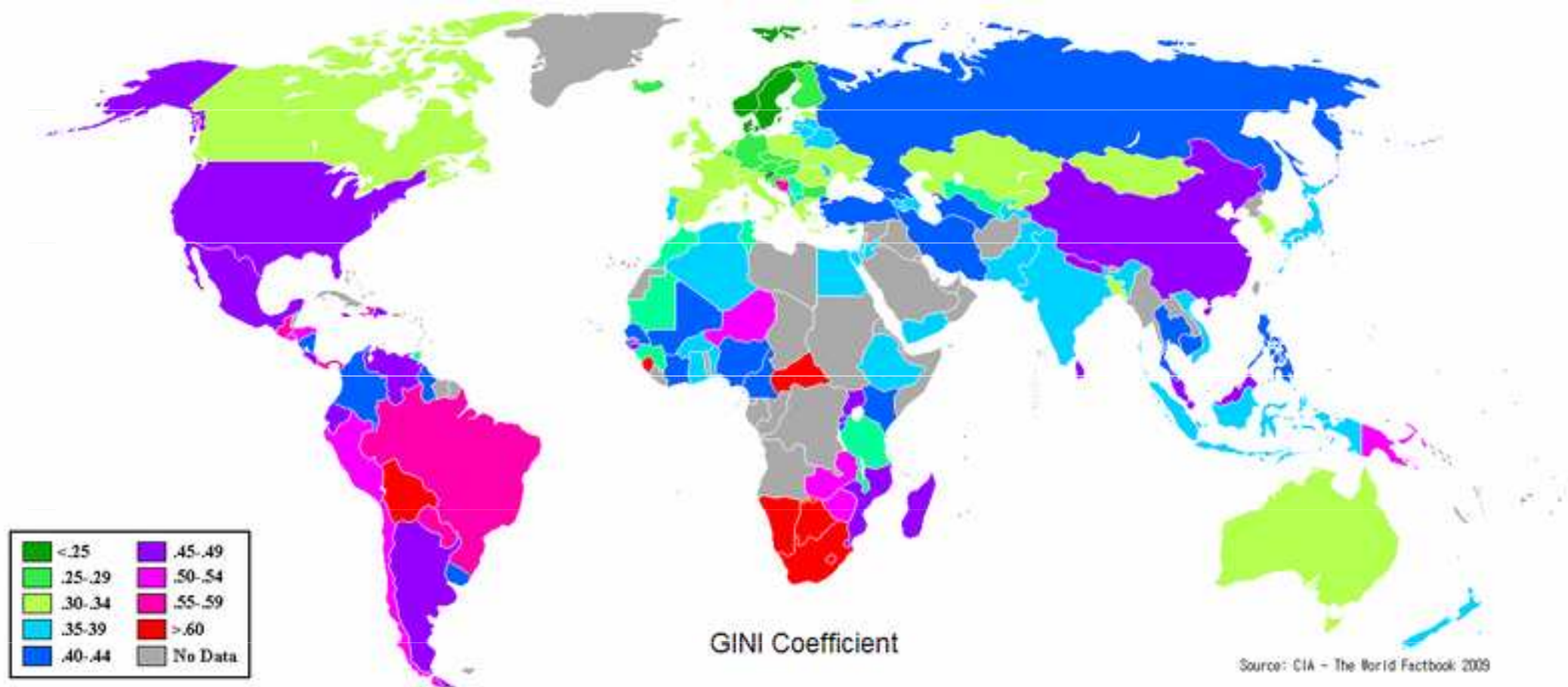
- není Mankiw
- **Lorenzova křivka**
 - absolutní rovnost
 - AB
 - absolutní nerovnost
 - ACB
- **Giniho koeficient**
- $G = ABE/ABC$
- $G = (0,1)$ nebo $(0,100)$,
 - $G = 1 \Rightarrow$ absolutní nerovnost
 - $G = 0 \Rightarrow$ absolutní rovnostářství

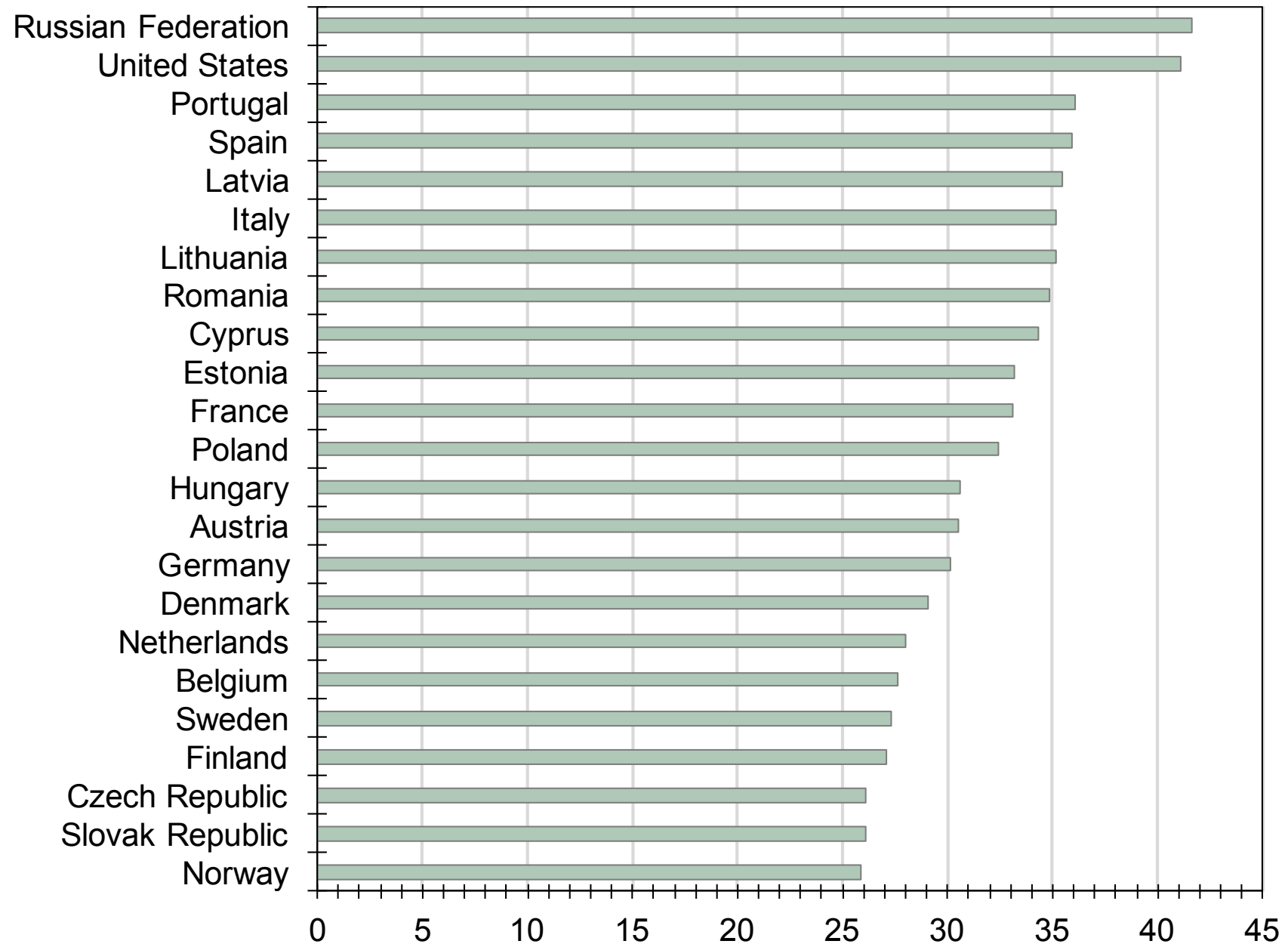
Lorenzova křivka v ČR

Giniho koeficient ve světě

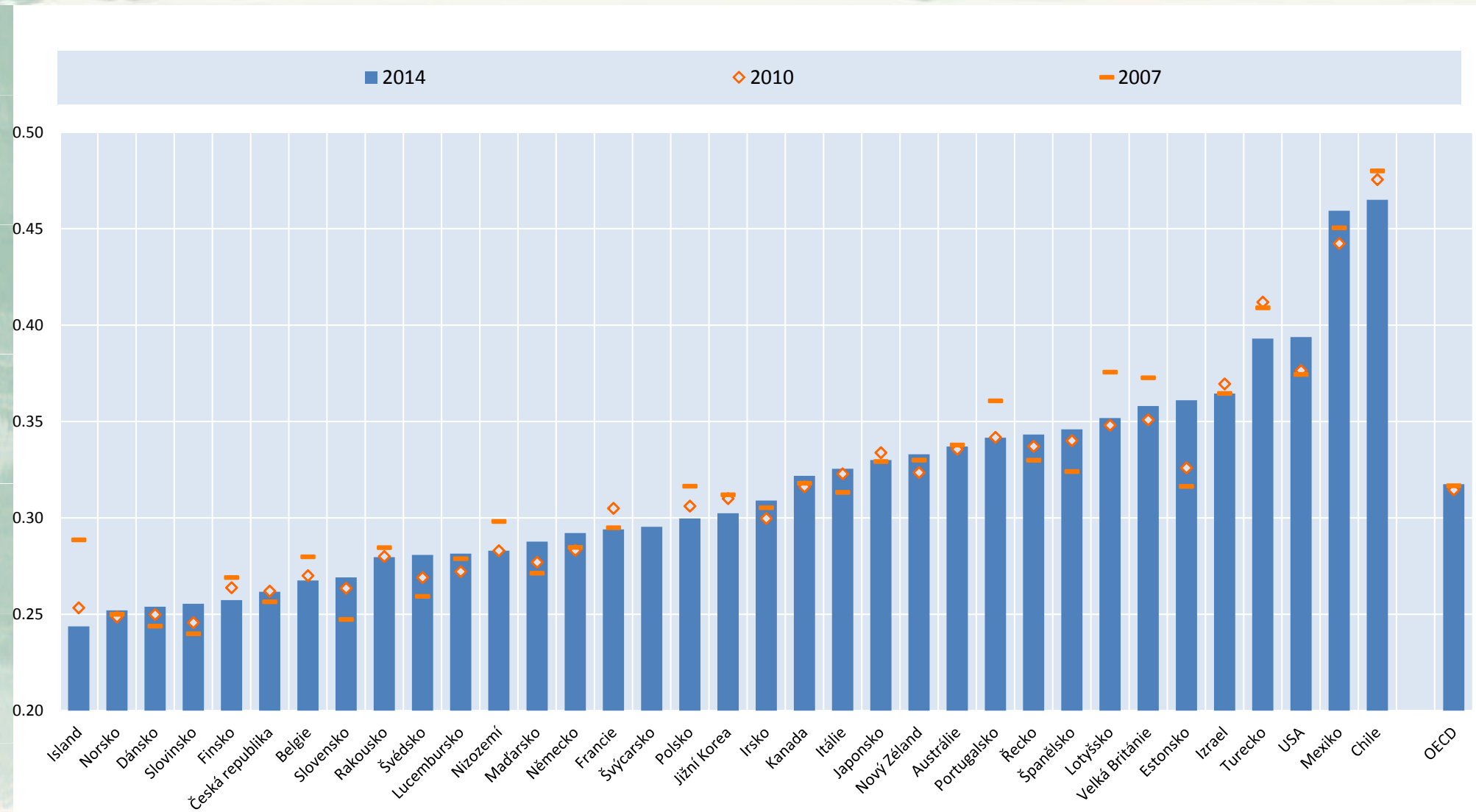

Giniho koeficient ve Evropě a v USA, 2012

Zdroj: World Bank

Vývoj Giniho koeficientu v zemích OECD

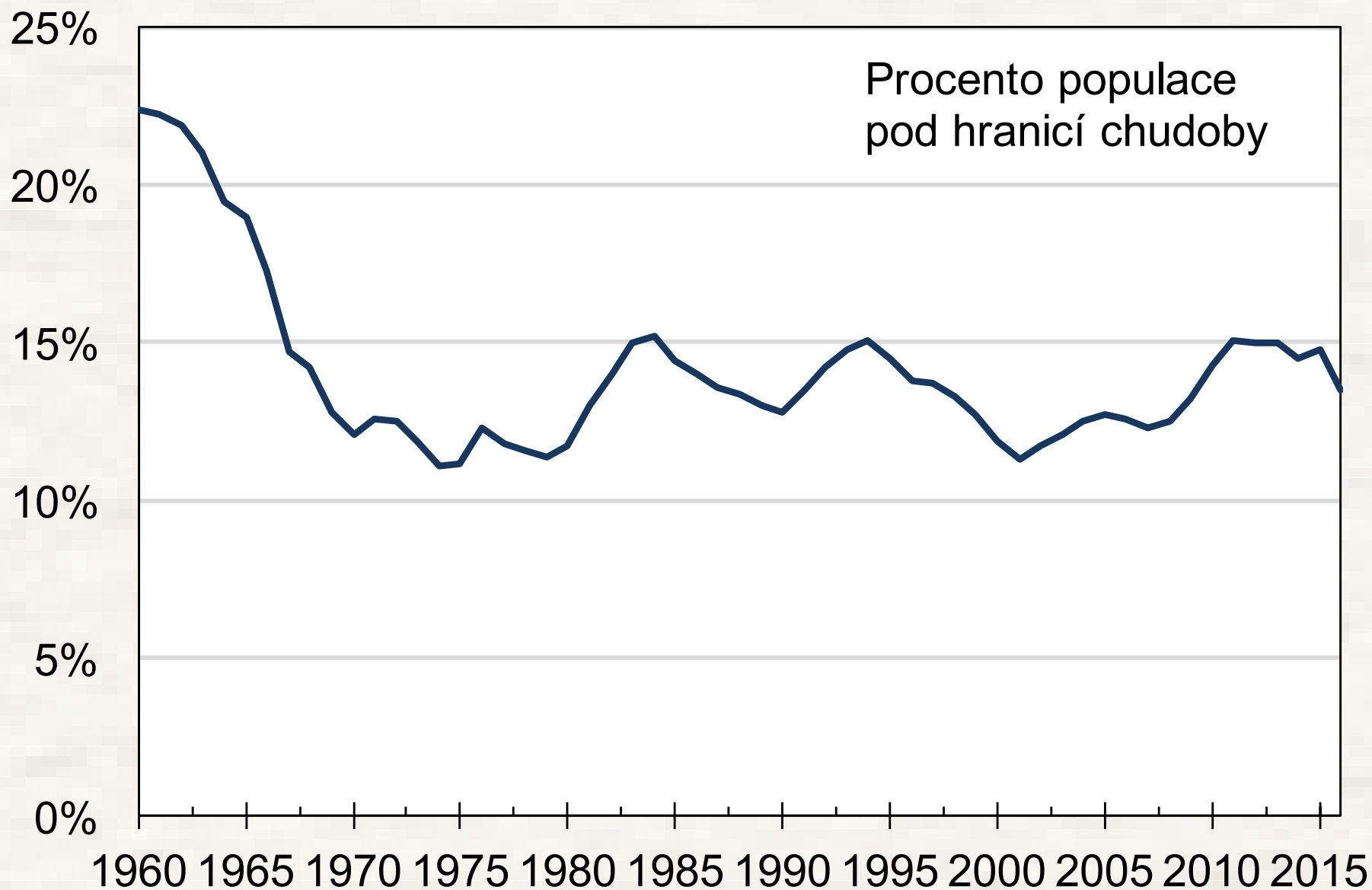

Zdroj: OECD Statistics

Chudoba

- **Různé přístupy – absolutní vs. relativní ...**
Mankiw ⇒
- **Hranice chudoby:** absolutní velikost důchodu, stanovená vládou – pokud důchod nižší, tak domácnost chudá
- **Míra chudoby:** procento populace, jehož příjem je nižší než hranice chudoby
- 2006 v US,
 - střední příjem rodiny = 58,526\$
 - hranice chudoby pro 4 člennou rodinu = 20,614\$
 - míra chudoby 12,3%

Míra chudoby v US v čase

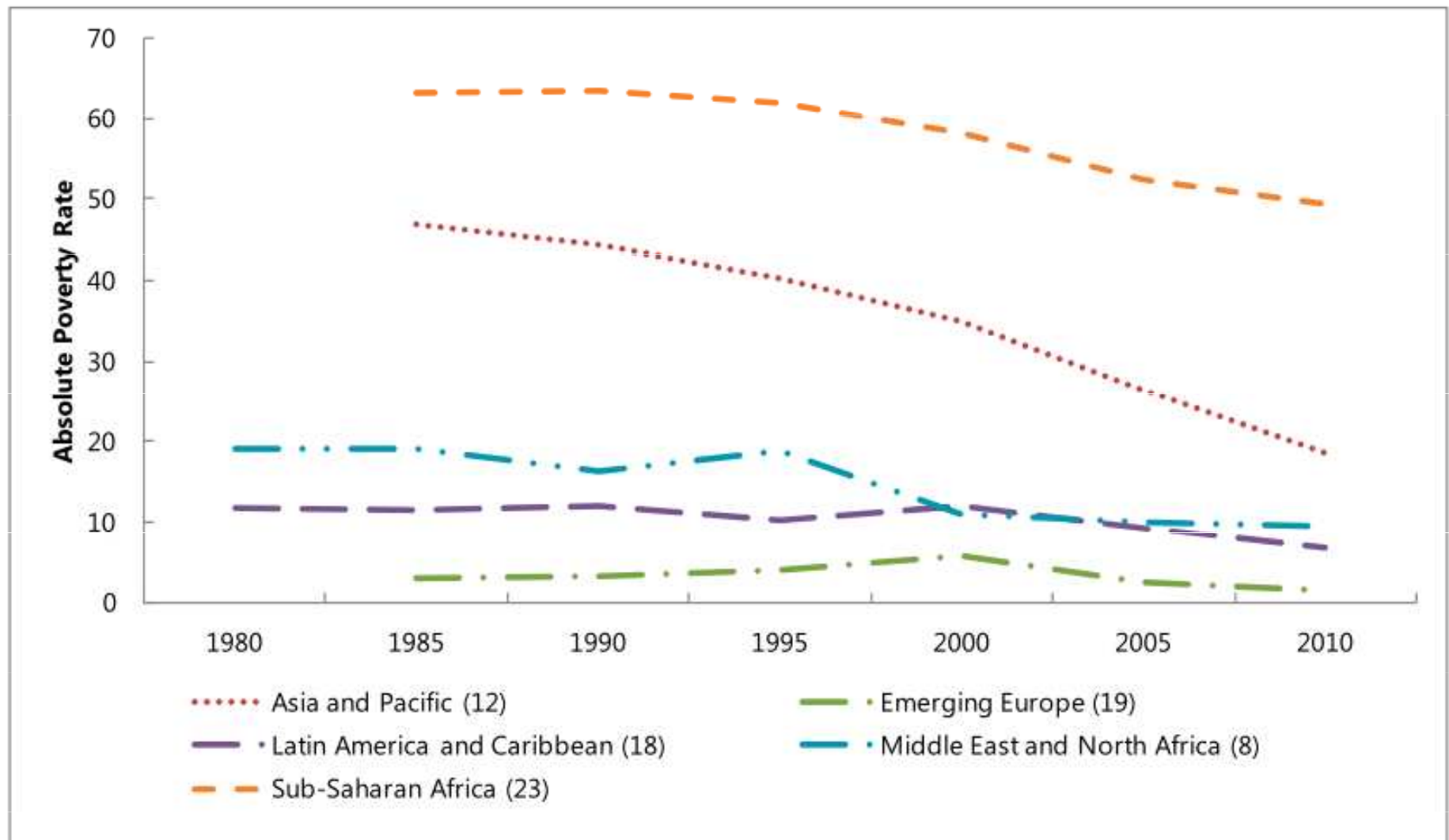

Zdroj: United States Census bureau

US Míra chudoby v jednotlivých skupinách 2015

Skupina	Míra chudoby v %
Všechny skupiny	13.5
Bílí, ne hispánského původu	9.1
Černoši	24.1
Hispánci	21.4
Asiaté	11.4
Děti	19.7
Senioři	8.8
Manželské páry	5.4
Domácnosti samostatných žen bez přítomnosti manžela	28.2

Figure 3. Poverty Rates in Developing Economies, 1980–2010

Source: World Bank.

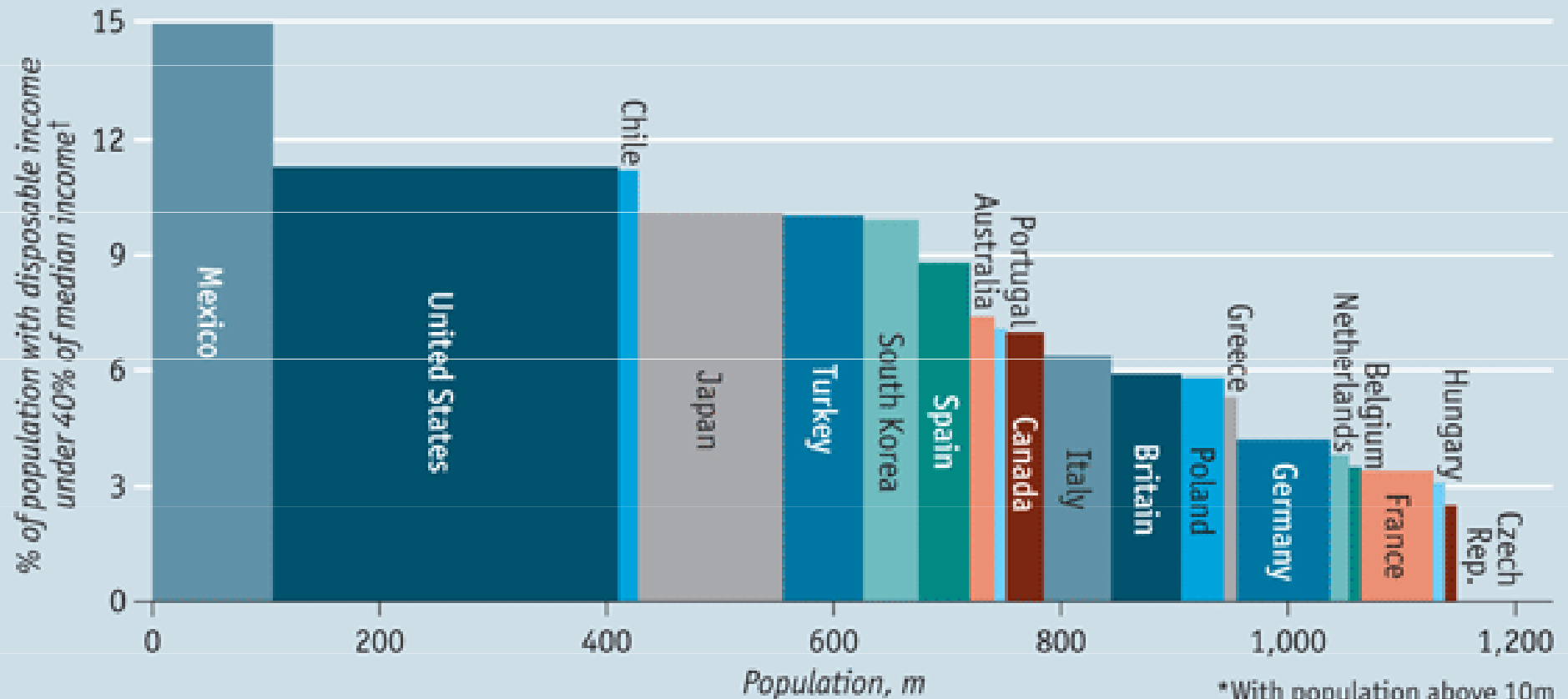
Note: Poverty is measured on an absolute basis as the percentage of the population below \$1.25 per capita per day in 2005 PPP dollars. Number of countries in parentheses.

Chudoba v zemích OECD 2010

The rich world's poor

2

Poverty rate and population, OECD countries*, late 2000s

Source: OECD

*With population above 10m
†After taxes and transfers

Problémy s měřením nerovnosti

1. transfery v naturáliích

- standardní měření chudoby opomíjí

2. ekonomický životní cyklus

- lidé si mohou půjčovat a spořit a tím vyrovnávat rozdíly v příjmech v průběhu svého života
- životní cyklus vyvolává rozdíly v ročních příjmech, ale ne v celoživotním příjmu

Problémy s měřením nerovnosti

3. Transitivní vs. permanentní důchod:

- lidé si mohou půjčit
- lepší měření by bylo pokud by se uvažoval permanentní – typický důchod

4. ekonomická mobilita:

- v US se mnoho lidí pohybuje mezi příjmovými skupinami
- měření chudoby nerozlišuje mezi dočasnými a trvale chudými

Filozofické názory na nerovnost

Co by měla ohledně ekonomické nerovnosti dělat vláda?

Tři základní filozofické náhledy:

- Utilitarismus
- Liberalismus
- Libertariánství / v Evropě Liberalismus

Utilitarismus

- **východiskem užitek** : úroveň štěstí či uspokojení
- **Utilitarianismus**: argumentuje, že stát by měl dělat takovou politikou aby maximalizoval užitek ve společnosti
 - zakladatelé: Jeremy Bentham, John Stuart Mill
- zákon klesajícího mezního užitku – přerozdělování od bohatých k chudým vede k růstu užitku ve společnosti
 - snižuje užitek bohatých, ale více zvyšuje užitek chudých
- nechtějí, ale úplnou rovnost v příjmech, protože by to mělo negativní dopad na podniky

Liberalismus

- **Liberalismus (US!!)**: vláda by měla dělat takovou politiku, kterou by považoval za spravedlivou nestranný pozorovatel za „závojem nevědomosti“
 - zakladatel: John Rawls
- **Co je spravedlivé?**
- **Co bychom považovali za spravedlivé před narozením?**
 - největší obavy, že spadneme na společenské dno
- **Maximinové kritérium**: vláda by měla usilovat o maximalizaci blahobytu těch, kteří jsou na tom nejhůře
- volání po větším přerozdělování, ale ne úplné rovnosti
- přerozdělování forma společenského pojištění

Libertariánství

- **Libertariánství:** vláda by měla trestat kriminalitu a vynucovat dodržování smluv, ale neměla by přerozdělovat důchody
 - zástupce: Robert Nozick
- soustředění se na proces a ne výsledek
 - vláda by měla zajišťovat individuální práva a rovnost v příležitostech
 - Pokud je rozdíl v příjmech dosažen za férových pravidel hry, tak by vláda neměla zasahovat

Vládní redistribuční (důchodová) politika

- náhledy na optimální rozsah přerozdělování se zásadně různí
 - většina lidí si myslí, že by vláda měla poskytovat „záchrannou síť“
 - vládní politika má často negativní vliv na motivaci a efektivnost systému
 - možnosti zneužívání systému
 - může být ve společnosti vnímána jako nespravedlivá
- Nástroje
 - sociální zabezpečení
 - progresivní zdanění
 - minimální mzda
 - transfery v naturáliích
 - záporná daň z příjmu

1. Sociální zabezpečení

- **Sociální zabezpečení:** vládní programy, které zvyšují příjmy potřebných
 - rozsah se mezi jednotlivými zeměmi zásadně různí!!
 - v ČR životní minimum
 - + spousta dalších dávek (podpora v nezaměstnanosti, ...)
- kritika
 - vytváří závislost
 - + mohou podporovat rozpad rodin
 - demotivující
 - je to spravedlivé?

2. progresivní zdanění

- míra zdanění závisí na velikosti příjmu
 - s vyšším příjmem roste procento zdanění
- kritika
 - demotivující
 - je to spravedlivé?

3. minimální mzda

- má pomáhat chudým bez toho, že se zvyšovaly náklady pro vládu
- kritika
 - vytlačuje část pracovní síly z trhu
 - pravděpodobně nejméně kvalifikované a bez pracovních zkušeností

4. Transfery v naturálních

- ubytování bezdomovcům
- jídlo
 - **potravinové poukázky**
 - **v US Medicaid**, vládní podpora zdravotních výdajů pro chudé
- alternativa výplatám v hotovosti
 - ty sice to co chudí chtějí
 - ale kritika, že často alkohol a drogy
- v rozvojových zemích podmíněné transfery
 - rodiny dostanou peníze, pokud dítě chodí do školy

5. Záporná daň z příjmu

- **Záporná daň z příjmu:**

- návrh

- daň, která se vybírá u bohatých a dává se chudým

- příklad: Daň = $(1/3 \text{ příjmu}) - 10,000\$$

- důchod = 90,000\$, daň = 20,000\$

- důchod = 60,000\$, daň = 10,000\$

- důchod = 30,000\$, daň = 0\$

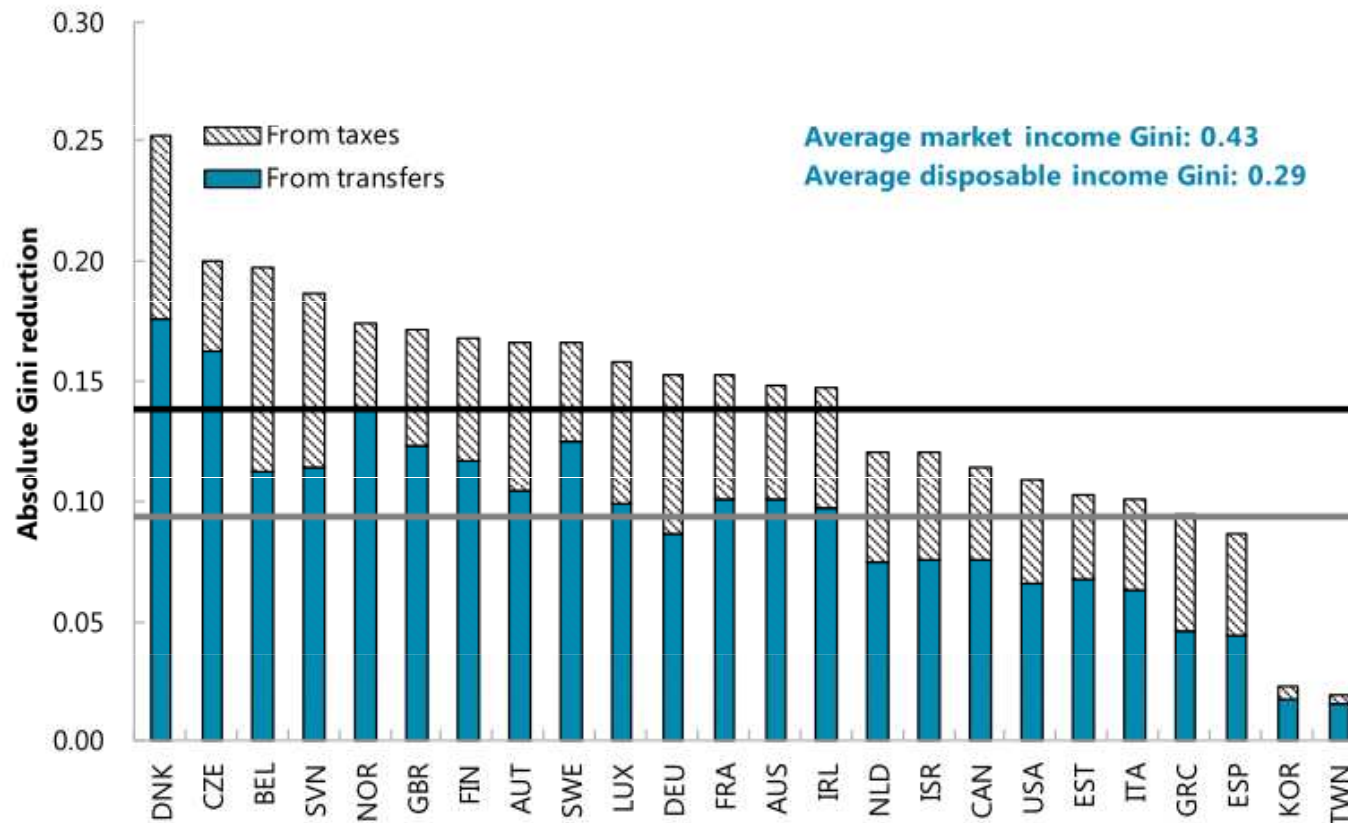
- důchod = 15,000\$, daň = -5,000\$

- tj. 5000\$ platba z vlády

- závisí na konkrétním nastavení – mělo by být motivační

Změna Giniho koeficientu v důsledku daní a sociálních dávek

Figure 6. Redistributive Impact of Fiscal Policy in Advanced Economies, mid-2000s

Sources: Paulus and others (2009); except for Australia, Canada, Czech Republic, Korea, Norway, Israel, Taiwan Province of China, and the United States where data are from Caminada and others (2012).

Note: The impact on inequality of disposable income does not incorporate the redistributive impact of indirect taxes and in-kind benefits.